

VÝROČÍ

Výročí mohou být různá. Oslavujeme události, osobnosti a to v kulatých nebo půlkulatých výročích. Obvykle se masově oslavují stále stejné události a jako v předlistopadových dobách byly v srpnu oslavy Slovenského národního povstání, v říjnu den znárodnění a v listopadu VŘSR, slavíme dnes srpnové události roku 1968, den české státnosti a v listopadu výročí sametové revoluce. Každý rok se tak opakuje přibližná skladba novinových článků a televizních reportáží, aby vždy v období kulatin se větším počtem připomínek zdůraznilo ono výročí a to jak na něj myslíme.

Ano, výročí se mají připomínat nejen pro událost samu, ale také pro náš morální postoj k tématu, kterým vyjadřujeme svoji pozici vůči ostatním. Podobně je tomu vyjádření solidarity s postiženými nebo poskytnutím darů na různé akce a projekty. Nejde o to, že každý jedinec dá jiný díl, jde především o to, že právě svým přispěvkem vyjádří každý svůj postoj a souhlas s danou věcí. Když např. vznikala Spořitelna Česká, byl mezi prvními kdo vyjádřil podporu sám císař František I., který ač nedal mnoho, vyjádřil tak svoji podporu věci a svým kreditem ukázal cestu i dalším osobnostem a obyčejným lidem, že tento projekt podporuje a doporučuje ho ostatním.

Dnes připomínané osobnosti spojuje jistým způsobem obojí a současně i vztah k podnikání. První osobou je MUDr. Rudolf Jedlička. Celý svůj život zasvětil práci s nemocnými a na jeho počest byl pojmenován i jeho ústav pro péči o postižené děti. Přestože známe tohoto lidumila jako lékaře a jinak není téměř prezentován, byl i úspěšným podnikatelem a jeho vrcholný podnikatelský projekt bylo soukromé akciové sanatorium v Praze-Podolí.

Druhá osoba by se dnes jistě vyjímal v novinách jako tzv. kmotr a osoba ze zákulisí politiky a kromě několika novinářů by se nad jeho aktivitami nikdo nepozastavoval, ale v roce 1923 znamenala konec jeho kariéry. Po vypuknutí jeho lihové aféry stačil jeden okamžik. Při společenské akci mu prezident odmítl podat ruku. To byl takový morální akt, který převrhl misky vah a během několika dní ho donutil podat demisi. Kéž by i naši dnešní vrcholní představitelé státu měli takový morální kredit jako tehdy Masaryk.

Založením vlastní strany se chtěl do politiky vrátit, ale ve volbách v roce 1925 nezískala strana ani jeden mandát. Prášek se stáhl z politického života.

Karel Prášek, statkář a politik (* 4. 2. 1868 Řivno, † 13. 2. 1932 Košetice) byl spoluzakladatel a čelný člen agrární strany, poslanec vídeňské říšské rady, ministr rakouské vlády v letech 1907-1908 a první československý ministr zemědělství až do roku 1920. V letech 1920-1925 byl za agrární stranu členem senátu Národního shromáždění a zpočátku i jeho předsedou. Když se ve funkci předsedy Družstva hospodářských lihovarů zapletl do korupční tzv. "lihové aféry" odolával kritice až do setkání s Masarykem na Hradě. V okamžiku viditelného společenského bojkotu byl nucen během několika dní resignovat na funkci předsedy senátu a odejít z veřejného života a agrární strany byl vyloučen.

Prof. MUDr. Rudolf Jedlička, lékař, rentgenolog, mecenáš (* 20. 2. 1869 Lysá nad Labem, † 26. 10. 1926 Harrachov) Jedlička byl od roku 1892 absolventem české lékařské fakulty v Praze a od roku 1901 docentem na chirurgické klinice této fakulty. V roce 1921 byl jmenován řádným profesorem a prvním přednostou II. chirurgické kliniky Univerzity Karlovy, jež byla původně umístěna v Pražském sanatoriu v Podolí, které Jedlička založil v roce 1909 jako společnost s r.o. změněnou v červenci 1921 na formu akciovou.

Jedlička světově proslul zejména v chirurgii a byl mistrným diagnostikem. Na Maydlově pražské chirurgické klinice, brzy po objevu Roentgenových paprsků (listopad 1895), prosadil už v lednu 1897 první operaci provedenou na základě diagnostiky rentgenem. Rentgenologii v Čechách prosazoval nejenom jako diagnostický prostředek, ale také jako doplněk léčby zhoubných nádorů.

Významné byly jeho snahy humanitní a sociálně lékařské. Roku 1905 byl z jeho iniciativy založen při Spolku českých lékařů Spolek pro zkoumání a potírání zhoubných nádorů v Čechách v němž byli chudí pacienti ošetřováni bezplatně. Roku 1913 založil v Praze ústav pro tělesně postižené děti, který byl na jeho počest nazván Jedličkovým ústavem a byl činný v řadě dalších projektech podnikatelských směřujících do zdravotnictví. Jeho práce se mu však stala osudnou. Zemřel na následky rentgenového ozáření.

TŘI PŘÍBĚHY O JEDNÉ TOVÁRNĚ

Zdá se Vám, že je nemožné psát třikrát o jedné továrně?. U nás to možné je. Ale abych to uvedl na správnou míru. Továrna o které si za chvíli přečtete má opravdu velmi spletitou historii a tak se v ní vystřídal několik firem. Sám obor, ve kterém naše firmy podnikají je složitým a tak ač se Vám to třeba nebude z počátku zdát, ono prolnutí všech účastníků se dostaví jako obvykle až téměř na konci.

Podle úvodu by mělo jít o tři příběhy. Dva jsou o konkrétních firmách, ale ten třetí je vlastně o lidském počínání, které za určitých předpokladů může vést k obrovskému úspěchu a také se může stát pravý opak. Jedna z osob v tomto příběhu, byl zmíněná na začátku a vlastně okrajově se stala vůbec prvním miliardářem na světě. Druhá osoba se dostala na pravý opak takového úspěchu, ale nemůžeme zhodnotit kolikátým zkrachovancem v pořadí vlastně byl, ale určitě nebyl poslední.

Můžeme s jistotou dávkou tolerance říci, že pokud 19. století je nazýváno stoletím páry, pak 20. století můžeme označit za století ropy. Ropu nebo též naftu známe již od starověku. Pojem nafta je perského původu a vznikl ze slova „nafata“, což označovalo „prosakující kapalinu“. Používala se např. v lékařství, kdy jí považovali za vzácný léčebný olej, podobně jako asfalt, který měl mít rovněž léčivé účinky. Babylóňané využívali směs piva a ropy k výrobě mastí. Číňané používali ropu vnitřně k léčbě chorob žaludku a střev a také vyráběli dokonce oční masti. Odlišné využití se aplikovalo v Egyptě, kde bitumenová hmota byla používána k balzamování mumií. Ropa je písemně doložena již v první knize Mojžíšově, Genesis, kde je zmínka o těžbě ropy ve spojení s asfaltem, který se využíval jako pojivo na stavbách. Podle řeckých historiků Hérodota a Diodora Sicula byl asfalt použit i při stavbě věží v Babylónu z nedalekých ložisek v okolí Ardericca. Pro podobné využití, tedy ke spojení stavebního materiálu využívaly ropu Číňané při stavbě Velké čínské zdi. Asyřané a později i Peršané ji těžili ze studní a rozdělovali na různé frakce. Rozlišovali dokonce ropu světlou od tmavé. Díky výskytu ropy prakticky po celém světě jsou nám známy záznamy o těžbě v čínském Sečuánu asi v době 200 let př.n.l. Záznam zmiňuje využití jak ropy tak zemního plynu jako paliva pod kotle na výrobu solí. Číňané ale údajně ropu destilovali snad již od 11. století př.n.l. Už v té době prý uměli vrtat do hloubek až 1.000 metrů.

Vlastnosti ropy nemohly uniknout pozornosti vojska. Číňané vyráběli hliněné nádoby, které naplnili ropou jenž byly při nárazu zažehnuty zapáleným knotem. Inovací byl postup Řeků, kteří přidali nehašené vápno, které mohlo ropu snadněji zapálit. Později vylepšovali tento vynález přidáním siry a dalších surovin. V roce 650 vynalezl Syřan Callinicos tzv. řecký oheň. Za použití sací pumpy vynalezené Ktabioseem tak sestrojil první plamenomet. Tato zbraň byla natolik ničivá, že ji Lateránský koncil rytířstva západoevropských zemí v roce 1139 zakázal. Tento zákaz se dodržoval bezmála 800 let až do vypuknutí první světové války, kdy se plamenometry začaly v moderní podobě opět používat. Zákaz „řeckého ohně“ však znamenal pokles zájmu o ropu a její využití a na dlouhá staletí se ropa vytratila z pozornosti světa. V pozdějších kronikách se objevují zmínky o existenci těžby ropy v oblasti Asie, dokonce i v Evropě, asi od počátku 16. století, ale šlo o sporadické zmínky o objevu nějakého ložiska nebo o pokusy různých alchymistů, které byly více méně náhodné a jejich výsledkem byla většinou různá mazadla, oleje pro kola nebo do lamp či základy pro různé laky. Až s příchodem moderní vědy začaly být pokusy laboratorní a po vynálezu prvního výbušného motoru na svítiplyn v roce 1823 se začal měnit i význam ropy. Ve stejném roce byl totiž sestaven též první přístroj na její destilaci. Postupem času se začala ropa a výrobky z ní využívat i pro praktické účely běžného života, např. v roce 1849 se začínají stavět první silnice za použití asfaltu.

Důležitou změnou byl vynález Jeana-Josepha Étienne Lenoira (1822-1900) z roku 1859, který zkonstruoval první prakticky použitelný spalovací motor. Němec Nicolaus August Otto ho v roce 1876 zdokonalil v motor čtyřtákní a Carl Friedrich Benz v roce 1885 sestrojil první motor benzínový. Právě vynálezy motorů poháněných naftou nebo benzínem, které byly výrazně lehčí a menší než parní stroje znamenal zásadní snahu o využití ropy a růst petrochemického oboru.

Zajímavostí jistě je, že první komerční vrt na světě nebyl proveden v USA, ale na území Haliče a to v roce 1853. Ve státech byl první komerční vrt proveden až v roce 1859. Prvenství mezi objeviteli ropy v Evropě se přiznává polskému lékaři Ignacy Lukaszewiczovi. Ten v roce 1850 provedl jak destilaci petroleje z ropy a nabídl tak levnější alternativu pro svícení než při výrobě z velrybího oleje, ale kromě toho vyrobil i zdokonalenou petrolejovou lampu. Prvním místem, kde se svítilo petrolejem destilovaným z ropy byla všeobecná nemocnice ve Lvově. V roce 1853 byl otevřen první vrt a o rok později byla zahájena v Bóbrce u Krosna pravidelná těžba. První rafinerie vznikla v Chorkowě u Jasla. Oblast Haliče, která patřila od roku 1772 Rakouské monarchii se stala první petrolejářskou oblastí světa. V dalších letech vznikla celá řada podniků a průzkumné vrty se začaly zkoušet i jinde po světě od Ázerbajdžánu až po Spojené státy. Občas se uvádí, že moderní produkce ropy začala poblíž Baku už v roce 1848 nebo v Pensylvánii v srpnu 1853, ale první vrt byl opravdu v Rakousku. To se také stalo vývozcem ropy do dalších zemí a oficiálně se výrobek jmenoval „tmavá ropa“. Výskyt ropy v Haliči podnítil i v okolních státech geologické průzkumy a tak začala těžba v Rumunsku, kde se do té doby vybírala ropa, která samovolně tryskala ze země jen lopatami a vědry z kaluží. Na Moravě byly první vrty provedeny v roce 1899, ale k tomu se ještě dostaneme.

Amerika je nazývána zemí neomezených možností a teprve zde se projevilo využití ropy opravdu ve velkém. Od roku 1860 se ropa běžně objevovala na trhu. Využívala se ke svícení i topení a prodávala se v lékárnách neboť stále byla považována za léčivou. Těžba v Americe probíhala za pomoci vrtů, jeden z prvních ji objevil v hloubce 22 metrů. Se spotřebou se měnila také doprava. Nejprve byla ropa dopravována v sudech, pak vznikly první upravené železniční vagóny tzv. cisterny a nakonec byl položen první ropovod.

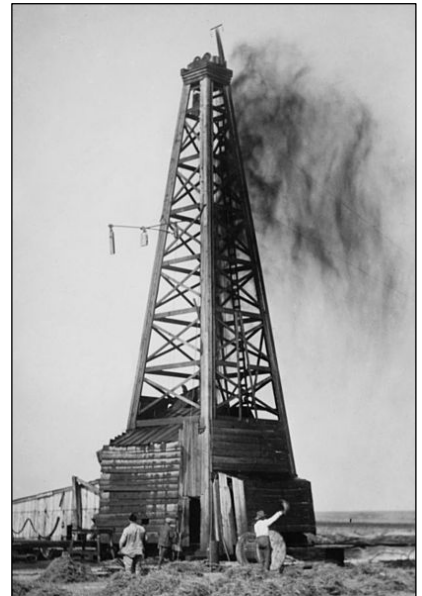
S potřebou těžby se zdokonalovala i těžební technika. V řadě ložisek byla ropa čerpána z přirozených pramenů a jejich jezírek nebo se kopaly štoly a studně a ropa se těžila pomocí rumpálů. Hloubka takových šachet málo kdy překročila 100 metrů. Od poloviny 80. let 19. století se začaly využívat kanadské těžbařské soupravy, které využívaly tlaku na dláto a rotační pohyb trysek čímž za pomoci rour dosahovaly mnohem větších hloubek. V Pensylvánii objevovali ropu často farmáři při hloubení

MUDr. Ignacy Łukasiewicz (1822-1882)

Ropné pole s těžními věžemi v oblasti Haliče nedaleko Boryslawí , asi okolo roku 1882

Těžní věž v Pennsylvánii, asi rok 1895

studní na vodu. Z počátku se jí pokoušeli využít ke svícení, ale ropa silně kouřila a tak se využíval zejména velrybí tuk. Za zakladatele moderního naftařského průmyslu je považován Abraham Pineo Gesner, který objevil petrolej při destilaci ropy. Vyrobil první petrolejku, ale jak víme Lukaszewicz jí výrazně zdokonalil. Každopádně Gesner pomohl prosadit petrolej na místo velrybího tuku a také se věnoval výrobě petroleje z uhlí. V roce 1850 založil firmu Kerosene Gaslight Company, ale v USA byla výroba petroleje (kerosinu) z uhlí brzy nahrazena destilací bitumenu. Tuto společnost později převzal John. D. Rockefeller a jeho firma Standard Oil Company, ale o té ještě bude zmínka.

Objevení velkých ložisek ropy v Pennsylvánii a později v Texasu vedlo podobně jako při objevech zlata k nárůstu těch, kteří chtěli rychle zbohatnout. Řadě podnikavců se to podařilo. Mezi prvními byla akciová společnost Pennsylvania Rock Oil Company založená právníkem Georgem H. Bissellem, která hledala ložiska. Jedním z akcionářů se stal lodní stevard a vlakový průvodčí Edwin Laurentin Drake, který investoval do akcií všechny svoje peníze, 250 dolarů. Zisk se ale nedostavoval a tak se musel Drake nechat najmout sám jako hledač ropy u Seneca Oil Company. Zvolil, ale jiný způsob než ostatní a to vrtáním za pomoci tlaku, aby vlastně vytékala jen ropa, čemuž se z počátku všichni smáli.

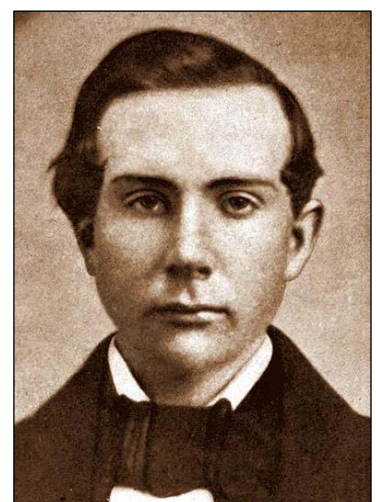

Abraham Pineo Gesner (1797-1864)

Všichni totiž těžili ropu s příměsí okolních hornin a následně jí museli čistit, ale on zastával názor, že se dá vrtem získat čistá ropa, která se bude sbírat jako voda ze studny. Po několika nezdarech narazil 27. srpna 1859 v hloubce 21 metrů na ropu a tu za pomoci čerpadla začal získávat v množství asi 5.000 litrů denně. Při ceně 20 \$ za barel (159 litrů) získal denně přes 600 dolarů. Tato událost se rychle rozkřikla a znamenala obrovský příliv hledačů. Během několika málo dní se městečko Titusville zvětšilo o 15.000 lidí, kteří chtěli rychle zbohatnout. Ropa dostala poprvé přezdívku tekuté zlato. Ona zlatá horečka ale měla svá rizika. Když se vrt podařil, bylo možné na jednom vydělat přes milion dolarů, což v té době byla astronomická částka, ale také zde bylo možné utopit všechny prostředky, protože řada vrtů zkrátka nevyšla. Navíc při stále se zvyšující těžbě začala od roku 1860 klesat cena ropy až na 2 \$ a během občanské války (1861-1865) klesla cena dokonce na 10 centů za barel. Bissell i Drake zkrachovali a umřeli jako žebráci. V roce 1885 se podobná zlatá horečka opakovala v Texasu. Při objevu nového naleziště se situace opakovala. V roce 1901 za pouhých 8 měsíců vzniklo v Texasu přes 500 naftařských společností, řada z nich však existovala několik málo měsíců nebo let.

Nejen v Americe vládla naftařská horečka, podlehla i Evropa. Hlavní oblast kromě Haliče a Rumunska ležela na Kavkazu v oblasti Baku. O zdejší ropě věděl už car Petr Veliký a v roce 1723 vydal příkaz k zaslání ropy pro osvětlovací lampy do Petrohradu. Různé válečné konflikty a feudální systém vlády zabránily rozvoji zdejšího průmyslu. Teprve po částečné liberalizaci za vlády Alexandra II. Nikolajeviče v roce 1873 uvolnila carská vláda toto území a povolila koncese soukromým zájemcům. Mezi prvními přišli bratři Nobelové ze Švédska. Zájem projevil i baron Rothschild, ale Nobelové neměli zájem se s ním spojit. Ropu dováželi prostřednictvím železnice z Baku až k Baltu, ale bez barona, který ovládal ostatní evropské železnice, tak musel investovat. Postavil novou dráhu z Batumi do Baku a značně zkrátil cestu ropy po moři do Evropy. Nobelům tak naboural jejich dopravní monopol v carském Rusku. Koneckonců oblast Kavkazu a zdejší ropa nebyly příčinou jen tohoto konfliktu. Druhá světová válka a operace Barbarossa obsahovala i jasný cíl k ovládnutí zdejších ropných polí pro zajištění dodávek německé armádě. A dnešní válečné konflikty mají svůj základ také v ovládnutí ropných ložisek.

Každopádně podnikání v oboru těžby ropy ukazují, že to není pro slabé jednotlivce, ale pro silné a tvrdé podnikatele. Takovým, který se vypracoval z malých poměrů byl John Davison Rockefeller, který založil v roce 1870 naftařskou společnost Standard Oil Company. Ta získala skupováním polí a vrtů téměř monopolní pozici na americkém trhu. Pouhý rok po založení získala již 4% trhu s petrolejem. V roce 1907 byla firmě udělena pokuta za zneužití pozice na trhu a v roce 1911 se musela na základě nařízení soudu rozdělit do menších společností za své monopolní praktiky, což se stalo poprvé na světě.

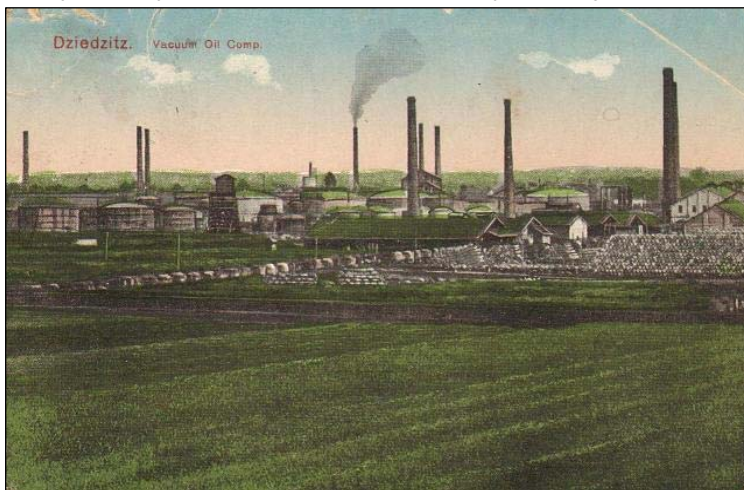

John D. Rockefeller (1839-1937), 1857

Pro nás je vedle Standard Oil Company důležitá ještě firma Vacuum Oil Company (VOC). Tu založili v roce 1866 Matthew Ewing a Hiram Bond Everest. Tato firma se nezaměřila z počátku na petrolej, ale na vedlejší ropný produkt a to mazací olej, který byl objeven náhodou při pokusech s destilací ropy. Tento mazací olej byl velmi vhodný pro všechny typy strojů a to nejen spalovací, ale také pro parní stroje a tento produkt tak měl mnohem širší uplatnění. VOC se zpočátku věnovala jen obchodu se surovinami a později onou výrobou olejů, ale s rostoucím zájmem se zvětšovala i snaha mít vlastní zdroj surovin a tak začala podnikat i v těžbě a zpracování ropy a patřila k prvním firmám, které se dostaly na Evropský trh.

Doposud hlavním produktem z ropy byl petrolej, který sloužil ke svícení, následovaly jako vedlejší produkty mazací oleje, parafin pro výrobu svíček, ale benzin byl z počátku odpadním balastem, pro který nebylo výraznějšího využití. Vynálezy spalovacích motorů se trh začíná měnit. V roce 1888 začíná ve Francii průmyslová výroba benzinových automobilů, v roce 1893 vzniká první lokomotiva s benzinovým motorem a v roce 1897 vyjel v Německu první autobus. Ve stejný rok vznikl v Kopřivnici náš první automobil President. Vznikl tedy pravý čas, aby Vacuum Oil pronikla do Evropy i na zdejší trh.

Firma se pro vstup rozhodla v roce 1898 kdy v Hamburku založila 30. prosince 1898 dceřinou firmu Deutsche Vacuum Oel Aktiengesellschaft s kapitálem 200.000 marek a Vacuum Oil Company Részvénytársaság Budapešť s kapitálem 200.000 K rozděleným na 500 akcií na jméno o 400 K, která vznikla pro celou monarchii. Z počátku firma prodávala své mazací oleje dovážené z USA, kupovala zdejší ropy a poohlížela se po vhodných ložiscích a možnosti zpracování. V oblasti Haliče nakoupila dostatečné množství vrtů, ale stále hledala vhodné místo na zpracování. V Německu postavila v roce 1906 velkou rafinerii nedaleko Hamburku v Schlau a.d. Elbe (dnes Wedel). O rok dříve postavila rafinerii u města Czechowice-Dziedzice v dnešním Polsku a zaměstnala v ní 400 dělníků. V roce 1904 začala stavět novou rafinerii v Almásfüzitő poblíž Komárna v níž byl zahájen provoz až v roce 1908 a v závodě pracovalo kolem 200 zaměstnanců. Sídlo si firma nevolila ve Vídni, ale v Budapešti a rozhodně ne náhodně. Z Budapešti je blízko ke všem významným nalezištím ropy jak na území Uher, Sedmihradska tak Haliče.

R002 – Rafinerie minerálních olejů Vacuum Oil Company v Dziedzicích, 1917

Jak firma rozšiřovala svoje aktivity zvyšoval se i kapitál firmy. Již valná hromada z 9. dubna 1904 zvýšila kapitál na 2.800.000 K. Ve valné hromadě 14. října 1905 došlo ke změně akcií na 300 ks po 10.000 K, tedy velmi vysoký nominál, ale vzhledem k účasti jediného akcionáře to je pochopitelné. Současně se kapitál zvýšil na 5.000.000 K, v roce 1906 na 10 milionů, 1907 na 15 milionů a 20. června 1908 na 20.000.000 K. To znamenalo, že od založení firmy se za pouhých 10 let zvýšil stokrát. Současně nutno uznat ke cti firmy, že v letech 1898-1914 nevyplatila nikdy žádné dividendy a všechny peníze šly zpět do rozvoje firmy.

Podnikání v oblasti podunajské monarchie nebylo pro velké a dravé zahraniční firmy jednoduché, zejména pro zásahy státní moci. Jako každý stát i Rakousko-Uhersko si uvědomilo se zpožděním, jak je ropa důležitou surovinou a tak se vláda snažila s odstupem času těžbu co nejvíc kontrolovat, což se těžařům a zejména těm zahraničním nelíbilo.

Není na škodu si to ukázat v číslech. Zatímco na počátku zájmu o ropu v roce 1857 bylo vytěženo v celé monarchii jen 270 tun ropy, v roce 1898 to bylo už 347.900 tun. S produkcí stoupal i počet těžařů a jednotlivých kutisek. V roce 1873 bylo v oblasti Haliče 300 šachet, ale o 5 let později jich bylo 960. V dalších letech došlo jak ke spojení podnikatelů do větších firem, tak k oné státní regulaci a tak v roce 1897 klesl počet šachet na 263. S počtem vrtů stoupala pochopitelně celková produkce, ovšem tím také klesala cena.

rok	těžba v t.	cena (zl.)
1878	600	90,00
1879	1 000	61,50
1880	1 000	63,90
1881	1 200	68,30
1882	1 900	64,90
1883	1 800	61,00
1884	2 300	58,90

rok	těžba v t.	cena (zl.)
1885	2 100	57,10
1886	43 100	39,00
1887	47 800	35,60
1888	64 900	32,60
1889	71 700	34,70
1890	91 600	35,80
1891	87 700	35,40

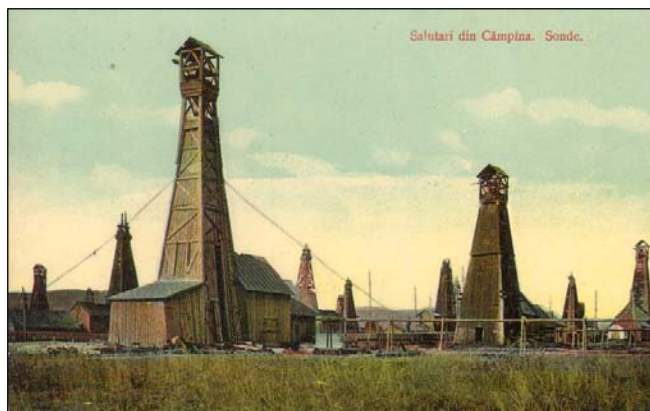
rok	těžba v t.	cena (zl.)
1892	89 900	30,50
1893	96 300	31,20
1894	132 000	29,10
1895	202 100	23,70
1896	309 600	20,00
1897	339 800	22,00
1898	347 900	27,80

V Rakousku-Uhersku se těžba a produkty počítaly ve váhových jednotkách na rozdíl od jiných států, kde se počítala v objemových jednotkách. Důvod byl celkem prostý. Každá ropa má jinou hustotu a tedy váhu. Ropa se dělí na těžkou a lehkou (též tzv. světlou). Rozdíl mezi jednotlivými druhy ropy může být na jedné tuně až 10 barelů a v nalezištích mohla být rozdílná kvalita, proto by mohlo při deklarování dojít k daňovému rozdílu. Proto byl zvolen systém váhový, ze kterého se snadno vypočítal základ sazby. Pro konzervativní systém monarchie typický a ideální princip.

Státní erár vydělával na vývozu ropy značné peníze, ale současně vznikl problém s dovozem ropy zejména z oblasti Kavkazu a také produktů z USA. Proto byly zavedeny dovozní celní sazby a to poměrně vysoké. Pro tzv. světlou ropu byla v roce 1878 zavedena sazba 12,50 zlatých za tunu, v roce 1882 se zvýšila na 20 zl. a v roce 1887 dokonce na 24 zl. Pokud si porovnáte, že ve stejném roce byla cena ropy na domácím trhu 35,60 zl., pak celní sazba byla stanovena ve výši 67,42% z ceny. Nelze se tak divit, že se zahraniční producenti chtěli dostat na zdejší trh, tak aby nemuseli platit dovozní cla. Jedinou možností bylo založit firmu přímo v monarchii a začít těžit vlastní ropu. To nebylo tak snadné, právě proto, že se stát začal o těžbu sám zajímat a chtěl opožděně kontrolovat vše co s ropou souviselo. S produkcí stoupala spotřeba a i státní správa využívala čím dál častěji ropné produkty. Např. v Uhrách se v letech 1875-1890 zvýšila spotřeba o 720%. Proto stát začal organizovat zejména geologický průzkum a v letech 1880-1893 provedl 125 vlastních vrtů v oblasti Karpat. Z tohoto počtu bylo 20 vrtů hlubších než 100 metrů a dosahovaly hloubky až 600 metrů. V roce 1909 představovala těžba v karpatských

oblastech víc než 2 miliony tun ročně, což v té době bylo 5,21% světové produkce ropy. Není divu, že stát chtěl opravdu důkladnou kontrolu nad produkcí i dobýváním. V roce 1911 byl přijat zákon o prohlášení státního monopolu na průzkum a hledání ropy a zemního plynu a pro těžbu byly zavedeny za příslušný poplatek nové koncese.

Nejen tento zákon, ale řada dalších kroků znepráhnila život i Vacuum Oil Company. Pro dopravu nafty z oblastí těžby používali těžaři cisternové vozy. Hlavní tratě ale kontrolovala Rakouská společnost státní dráhy, která spravovala všechny zestátněné železnice a jí narůstal objem vozů i přepravy. Tak si začala určovat smluvní podmínky pro dopravu na jednotlivé vlečky a neustále zvyšovala sazby. V červenci 1910 oznámila dokonce tři sazby za používání přečerpávacích sloupků ve stanici Boryslaw. To byla ona poslední kapka a tak firma Vacuum Oil podala u Lvovského soudu žalobu o náhradu škody proti státním drahám za zneužití monopolu. Žaloba byla ve Lvově zamítnuta, ale spor pokračoval dál k vyššímu soudu. Mezitím stát začal na firmu uvalovat sankce a různá administrativní opatření včetně tlaku Finančního úřadu. Byly kontrolovány i sociální a pracovní podmínky dělníků. Firma nakonec s vládou uzavřela v listopadu 1912 dohodu a souhlasila s omezením domácí spotřeby, stáhla žalobu a upustila od jakéhokoli nároku na náhradu škody. Stát naopak zrušil všechny sankce a nařídil opatření. V rámci dohody získala v roce 1914 jako kompenzaci ze státních pozemků dvě velká ropná pole, čímž byla méně závislá na nákupu suroviny z jiných zdrojů. Vypuknutím první světové války byla zasažena velmi citelně právě oblast Haliče když ruská vojska pronikla až za Karpaty. Postupem armád a těžkými boji byla zničena část infrastruktury, ale především tím byly skoro všechny rafinerie v monarchii omezeny ve výrobě. Výpady částečně zajišťoval dovoz ropy ze společenického Německa. K firmě Vacuum Oil Company se ale ještě vrátíme.

R293 – Ropné pole a těžební věže v rumunské Câmpině, 1917

Je na čase, abychom se z velkého světa a širé habsburské monarchie podívali do České kotliny. I v našich končinách byl totiž naftařský průmysl a to dokonce v Polabí. To se však trochu vrátíme v čase.

V Rakousku se ropa nejen těžila, ale i zpracovávala. V roce 1888 bylo v provozu 69 rafinerií, z toho 51 v oblasti Haliče a Bukoviny, 11 jich bylo v Uhrách a 7 v ostatních oblastech monarchie, tedy i v království Českém. První rafinerie v Čechách vznikla v roce 1887 v Zábouřích u Týnce nad Labem, ale velmi brzy vyhořela. Druhá rafinerie vznikla v roce 1889 v Pardubicích jako firma David Fanto a spol. a zpracovávala haličskou ropy. Pardubice byly sice dost vzdáleny od nejbližších ložisek ropy, ale díky dobrému železničnímu spojení nebyl problém surovinu rychle dopravit jak do Pardubic, tak výrobky odtud dále po železnici k zákazníkům. Této výhody si byli vědomi všichni podnikatelé v blízkosti železničních tratí a když byl po několika málo letech vidět obrovský růst výroby a zájmu o výrobky začali i jiní přemýšlet o založení své rafinerie. Nejinak tomu bylo i v nedalekém Kolíně, který nebyl těžil z dopravního spojení mezi Prahou a Vídní.

Na přelomu století se rozhodlo několik podnikavců založit ryze český podnik pro využití petroleje a pro místo podnikání zvolily obec Sendražice u Kolína. Koncese pro vznik podniku byla udělena osmi osobám mj. Josefu Bayerovi, majiteli tiskařského závodu v Kolíně, Antonínu Fífkovi, emeritnímu lékárníku v Kolíně, Karlu Latzlovi ml., technickému kontroloru lihovaru v Kolíně, ale také Ferdinandu Kraupnerovi z Roudnice nad Labem, kupci Janu Bejčkovi ze Smíchova. Podle povolení bylo předmětem podniku zřízení a vedení továrny u Kolína na zpracování surového petroleje (nafty) a výrobu čistěného petroleje a veškerých vedlejších výrobků jako parafinu, mazadel apod. Počáteční kapitál byl ustaven ve výši 1.000.000 K rozdělený do 2.500 akcií po 400 K za účasti Pražské úvěrní banky. Místodržitelství povolilo zřízení firmy dne 1. října 1901 a ustavující valná hromada se konala 1. prosince 1901 a k zápisu do rejstříku došlo 20. prosince 1901.

Stavba zcela nové rafinerie byla zahájena už 28. května 1901 přípravným výborem na pozemcích v Sendražicích. První výroba byla zahájena na jaře 1902 a to v petrolejové a olejové destilaci. Následně byla otevřena rektifikace benzinu a laboratoř. V pozdějších letech byla vybudována kraková destikace a parafínka. Rafinerie vyráběla několik druhů petroleje, zejména ke svícení, technický benzín, oleje a později bílý parafin. Jako každá rafinerie, i ta kolínská chtěla být nezávislá na nákupu suroviny a hledala možnosti získání kutisek ropy, tedy vrtů v oblasti Haliče odkud ropu dovážela. To se jí časem povedlo a za pomoci Pražské úvěrní banky zakoupila několik vrtů a údajně také 5% podíl na jedné těžařské společnosti, jejíž název nebyl bohužel uveden.

Na Moravě se také nachází několik naftových ložisek. Začátky hledání na Moravě se datují do roku 1899 a první vrt byl proveden v Bohuslavicích nad Vláří 27. března 1900 a byl pojmenován Helena. Druhý vrt byl pak proveden u rybníka Nesyt poblíž Valtic. Výsledkem druhého vrtu však byl závěr, že finanční nákladnost vrtů bude

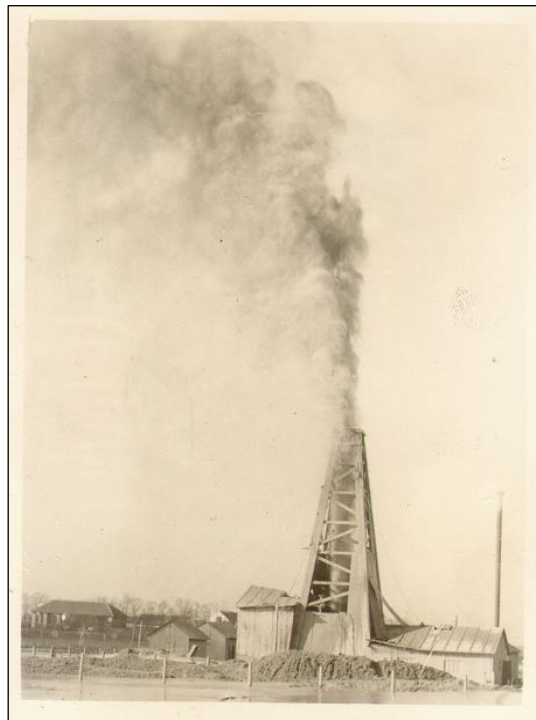

Dobová pohlednice se záběrem na novou rafinerii petroleje v Sendražicích, kolem roku 1901

převyšovat výnosnost a návratnost takové investice. Oblast tak byla opuštěna až do roku 1913 kdy objev ropy u Gbel opět oživila průzkum na jižní Moravě. V oblasti Gbel se první nafta, resp. hořlavé plyny objevily v roce 1910. Sedlák Ján Medlen (1870-1944) je objevil při kopání strouhy a rozhodl se plyn využít k topení. Vytvořil nádrž na zachytávání plynů, kterými pak v chalupě topil. Počátkem roku 1913 se mu však plyn nahromadil v domě a následný výbuch rozmetl část jeho domku až 30 metrů do okolí. Geologové vyslaní uherskou vládou při průzkumu narazili v hloubce 163 metrů na vzácnou těžkou ropu. Od 13. ledna 1914 se započalo s pravidelnou těžbou s denní produkcí 15 tun. Za rok 1914 se vytěžilo už 1.631 tun ropy. Těžbu prováděl C. k. Banský úrad pre kutacie práce v Kolozsváru. Plocha pro těžbu Státních naftových baní v Gbeloch v roce 1919 byla určena v rozloze 49 km². Ložisko bylo od konce roku 1919 využíváno kromě státu také Moravskou těžební společností pro komerční těžbu a v průběhu doby zde bylo vyvrtáno téměř 900 vrtů, ale část jen jako průzkumné sondy.

Zcela přirozenou součástí tehdejšího trhu byly kartelové dohody. Zahraniční konkurence se jim bránila, ale pro domácí měl kartel v tomto ohledu výhodu ochrany rozděleného trhu. V důsledku deprese na trhu s ropou klesla v letech 1890-1892 těžba a došlo i k poklesu ceny při souboji se zahraničními producenty. Silná konkurence domácích rafinerií vedla k uzavření první kartelové dohody v únoru 1893, která stanovila jak ceny, tak celkový kontingent pro rafinerie zúčastněné na kartelu. Dohoda sjednána do roku 1899 byla v dalších letech prodlužována. Menším rafineriím jako té kolínské však dohoda bránila ve větším nákupu surovin, protože mě jasně danou kvótu pro nákup i produkci. Protože podíl na domácím trhu nedával šanci na rozvoj hnal továrnu k exportu. V roce 1911 továrna exportovala 48% celkové výroby a to zejména do Německa, Švýcarska, Belgie a Velké Británie. V roce 1914 měla továrna 140 dělníků a její roční produkce byla 4.872,4 tun. Pro porovnání pardubická rafinerie David Fanto a spol. měla v té době asi 1.000 lidí při produkci 15.424 vagonů (pozn. jeden vagon měl 190 hl., ale nepodařilo se mi zjistit přepočít na tuny pro velký rozdíl mezi typy rop). Pardubice jako tehdy největší rafinerie měla přibližně 40% trhu, kolínská rafinerie měla asi 8% podíl.

Postupný rozvoj rafinerie nutil také k velkým investicím a tak mimořádná valná hromada konaná 13. dubna 1902 zvýšila

T4594 – Erupce při těžbě ve Gbelích asi 1920-1925

A0076 – První emise akcií petrolejky vydaná v Kolíně 10. října 1914 na 200 K, tisk Litografický ústav J. Schreiber a spol. v Kolíně

kapitál o 625 kusů akcií po 400 K nově na částku 1.250.000 K, resp. hned následovně došlo ke zvýšení o dalších 625 kusů na 1.500.000 K. Továrna také zřídila své prodejní sklady v Praze a Vídni. Z počátku si surovinu nechala dovážet v pronajatých vozech, ale později si nechala vyrábět vlastní vagóny Továrně na vozy akciové společnosti v Kolíně. Podnikání v tomto petrochemie nebylo přece jen jednoduché a na zisky pro akcionáře se nedostávalo. Kolínská rafinerie vyplatila první a nadlouho jediné dividendy za rok 1905/1906 ve výši 4%. Nutno také dodat, že z rakouských rafinerií byla tou nejmenší. Z bilance za rok 1915 se dočteme, že při kapitálu 1.500.000 K téměř neexistoval rezervní fond, byl ve výši pouhých 1.094 K, dále zjistíme že celkové investice do podniku a vybavení bylo 2.722.084 K a celkový roční příjem činil 3.298.769 K. Jak vidět nepřilíží příznivá bilance a to se jednalo již o vyčištěnou bilanci, kdy došlo ke změně kapitálu. Na řádné valné hromadě 30. července 1914 bylo přijato usnesení jímž došlo ke změně kapitálu a to snížením jmenovité hodnoty všech akcií z hodnoty 400 K na 100 K tedy nově na výši 375.000 K. Následně došlo ke složení vždy dvou akcií do jedné nové po 200 K a současněmu zvýšení kapitálu vydáním 5.625 kusů nových akcií po 200 korunách, tedy o částku 1.125.000 K zpět na původní výši 1.500.000 K. Nově tak byl kapitál rozdělen na 7.500 akcií po 200 K. Původní akcie byly vyměněny (a pravděpodobně všechny zničeny) a nahrazeny novou emisí s datem emise 10. října 1914.

Vypuknutím 1. světové války nastala změna ve výrobě. Nejen z důvodu odstřížení od haličské ropy, ale zejména se petrochemická výroba dostala pod kontrolu státu a všechny rafinerie byly chráněny jako tzv. válečný podnik. V praxi to znamenalo produkci předně pro válečnou potřebu, ale také to, že kvalifikovaní dělníci nemuseli rukovat do armády a pracovali v této pro stát důležité výrobě. Kolínská rafinerie se pod kontrolu dostala v roce 1916. Stát navíc odebíral za výhodných podmínek vojenské dodávky petroleje, olejů a parafinu. Při nedostatku suroviny si stát dodával svoji vlastní jen ke zpracování. Zájem mělo nejen Rakousko, ale v letech 1916-1917 šlo 44% produkce na export do Německa. To umožnilo akcionářům vyplácet poměrně slušné dividendy za roky 1915-1918 ve výši 30% a za rok 1919 ve výši 25%. Během války však armáda pro svoji potřebu zabavovala také cisternové vozy a určitý počet nikdy nevrátila, to však hrálo roli nejen za války, ale také při likvidaci firmy ve 30. letech, ale nepředbíháme.

Jak se blížil konec války bylo zřejmé, že bude třeba značných investic do celého podniku, protože během války zařízení zastaralo a počítalo se i s rozšířením kapacit. Mimořádná valná hromada konaná 8. ledna 1918 se usnesla na zvýšení kapitálu, které bylo provedeno až usnesením správní rady z 24. října 1919 o vydání 7.500 nových akcií, kterými se zvýšil kapitál na 3.000.000 K. Kurz akcií byl stanoven pro akcionáře na 600 K za akcii a upisovací právo bylo v poměru 1:1.

A0902 – Druhá emise akcií vydaná v Kolíně 1. prosince 1919 na 200 K se téměř neliší, vytiskla jí ale tiskárna J. L. Bayer a.s. Kolín

Se vznikem republiky nastalo několik klíčových problémů. Všechna ložiska ležící v Haliči a Sedmíhradsku již nebyla součástí monarchie, ale připadla novým státům Polsku a Rumunsku. Pro naše podniky vznikl problém s dovozem suroviny, pro zahraniční firmy komplikace s dovozem produktů a všem se pak zvýšily náklady dané novými celními sazbami.

Kolínská rafinerie přišla o erární zakázky rakouské armády a tím také o surovinu, kterou si stát částečně dodával. Na přelomu let 1919-1920 nebyla rafinerii dodána žádná surovina pro její vlastní zpracování. Jen malé množství gblské ropy bylo dodáno státem pro účely Československých státních drah. Provoz továrny se omezoval jen na výrobu polotovarů a udržovací práce. Režijní náklady značně stouply a celý výtěžek emise z roku 1919 ve výši 2.843.408,40 Kč byl poukázán

rezervnímu fondu. Kurz akcií, které byly od roku 1919 na pražské burze byly však velmi vysoko jak ukazuje tabulka.

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930
nejnižší	980	1 655	640	290	298	92	165	285	150	128	98	0
nejvyšší	2 790	4 790	3 240	875	565	472	420	410	262	205	98	0
poslední	2 555	3 100	870	370	483	180	350	300	172	144	98	0

Koncem roku 1920 se konala ještě jedna mimořádná valná hromada a to 13. listopadu. Na ní došlo k některým podstatným změnám ve stanovách. Byla rozšířena činnost firmy o možnost nabývat oprávnění k provozování kutacích práv a výhradních kutisek dolů nebo nabývání podílů na dolech a těžířských podnicích a podílet se na obchodování s nerosty, tedy v tomto případě surovou ropou. Valná hromada také změnila sídlo firmy z Kolína do Prahy a z továrny v Sendražicích vznikl pobočný závod. Nové sídlo bylo nejprve na Václavském náměstí č. 48 v domě kdy byla hospoda u Primasů a v lednu 1923 bylo přeneseno do paláce Pražské úvěrní banky v ulici 28. října č.p. 377.

Situace na trhu byla koncem roku 1919 katastrofická. V Československých rafineriích byly úplně vyčerpány zásoby ropy a bylo třeba mimořádných nákupů. Navíc nastala mobilizace a probíhala válka s Maďarskem. Armáda republiky rad pronikla na Slovensko a byly ohroženy i vrty ve Gbelích. Naše vláda požádala všechny domácí rafinerie k větším nákupům ropy do svých zásob a zavázala se protokolem z 19. listopadu 1919 ke krytí ztrát, které by vznikly rafineriím při odbytu a dokonce jim poskytla zálohy a úvěr ve výši 300 milionů korun, který byl krytý směnkami jednotlivých rafinerií za spoluručení státu. V červnu 1920 poklesl výrazně odbyt a koncem roku 1920 již bylo zřejmé, že dovezené zásoby značně převyšují domácí spotřebu. Tato situace vznikla z několika důvodů. Nový stát neměl dostatečná statistická data o skutečné spotřebě na novém území republiky, protože předchozí údaje se vedly pro celou monarchii. Navíc poválečné období bylo přece jen euforické a pocit, že bude vše jen lepší brzy pominul. V této situaci, kdy vznikl nedostatek ropy a produktů z ní, začalo ministerstvo panikařit a povolovalo dovoz komukoli kdo o to požádal.

První růst po válečném nedostatku změnil i ceny na světovém trhu, kdy se trh nasytil a v roce 1921 se objevil první pokles cen výrobků minerálních olejů. Rafineriím, které kupovaly surovinu za jakoukoli cenu na základě onoho státního požadavku začaly vznikat vysoké ztráty. Aby mohl stát proplatit milionové ztráty našim rafineriím, zavedla vláda zvláštní dovozní poplatek k úhradě ztrát vzniklých zlevněním zásob zboží vyrobeného a zakoupeného prostřednictvím předchozí státní garance. Tato daňová přírážka (tzv. surtaxa), ale byla postupně snižována a v květnu 1923 byla zcela zrušena.

Kolínská rafinerie při této transakci s vládou utrpěla mnohamilionové ztráty a vzhledem ke svému kapitálu 3 milionů korun je nemohla sama pokrýt, kdyby se vláda nezavázala k oné garanci. Vláda však stále oddalovala vyřízení celé otázky a jen slibovala, že závazky budou v plné míře převzaty a dokonce rafinerii nabídla nový obchod. Ministr pro zásobování lidu Antonín Srba (1879-1943) sjednal prodej gbelské ropy ze státních zásob a převzal závazek, že dojde-li ke snížení oné daňové přírážky nebo k poklesu na výrobků bude cena suroviny přiměřeně upravena. Tento závazek se ale nedostal do kupní smlouvy, neboť závazek ministra označoval on sám za dostačující a nezpochybnitelný sám o sobě. Když došlo ke snížení surtaxy obrátila se kolínská rafinerie na vládu s odvoláním na tento závazek a žádala o náhradu rozdílů na zásoby zboží. Odpověď přišla za krátko, ale v tom smyslu, že pokud není písemného závazku k poskytnutí slevy na výrobky vyrobené již před rokem nemá firma žádného nároku. V odpovědi dokonce bylo výslovně podotknuto, že na další příspěvy v této věci již nebude odpovídáno. To byl z tehdejšího pohledu nečekaný krok, když vláda nehodlala dodržet dané slovo jedním z ministrů. Podle obecného názoru se mělo do té doby za to, že vládní nařízení nemůže poškodit domácí firmu, když ta odebrala tuzemskou surovinu a postavit tak podnik na úroveň horší než dovozce zboží z ciziny.

Další a docela citelnou ranou pro podnik byla ztráta cisternových vozů za války a které odmítla vláda opět nahradit a žádost po několika letech jednání zamítla. V té době se projednávalo dělení majetku bývalé monarchie a pár desítek vagonů nikoho netížilo, tedy rozhodně ne ve státních úřadech.

Do jisté míry posledním hřebíkem do rakve petrolejky byly její pokusné vrty na Moravě. V době nedostatku suroviny oslovilo ředitelství Státních naftových dolů ve Gbelích, naše rafinerie, aby se pustily do hledání nových ložisek a prováděly zkušební vrty s tím, že jim nejen uhradí část náklady, ale, že jim z nově objevených pramenů umožní čerpat surovinu pro jejich vlastní výrobu. Kolínskou rafinerii stály vrty přes 5 milionů korun a bohužel se nesetkaly s výraznějším úspěchem.

Vedení rafinerie již v dubnu 1922 upozorňovalo vládu, že nebudou-li splněny její závazky státní garance, bude muset vyhlásit konkurs, ale všechny urgency byly zbytečné. Není od věci uvést kolik vlastně činil požadavek petrolejky na splnění státní záruky. Šlo o částku 26.811.988,56 Kč. Na tuto částku byly vyplaceny určité zálohy ve výši 11.347.130 Kč, i přestože tuto částku odečteme, zůstává velmi vysoká suma, která rafinerii chyběla. Tuto neudržitelnou situaci musela firma nějak řešit a navíc měla problémy nejen na straně výroby, ale i ze strany zaměstnanců. Už koncem roku 1920 postihla rafinerii šest týdnů trvající stávka dělnictva za zvýšení mezd. Když byla v prosinci vyhlášena generální stávka při bojích o Lidový dům v Praze, dělníci se ze solidarity přidali. V květnu 1922 musela rafinerie propouštět a zároveň snížila veškeré mzdy o 15% jako jedno z opatření pro záchranu podniku. Od konce války nikdy nepracovala petrolejka na plný výkon, kterého byla schopna, většinou pro nedostatek suroviny a pokud nějaká byla, ne vždy se zpracovávala na vlastní účet továrny, ale podobně jako za války spíš pro zákazníky jako byl stát. Není divu, že se o špatné situaci začalo veřejně mluvit.

< Unikátní letecký záběr na rafinerii, asi 1925-1926

V té době se v tisku začaly objevovat různé zprávy o ekonomické situaci podniku, což mělo výrazný vliv na kurz akcií na trhu. Ty zprávy nebyly náhodnými, důvod se ale projevil až o několik let později kdy vypukl spor mezi skupinami akcionářů a ti použili v argumentaci i tyto články. Dnes již přesně nezhodnotíme, která z obou stran sporu měla na své straně pravdu a která jen pádné argumenty, každopádně takové kauzy jsou známy i z dnešního tisku a je vidět, že se v jednání akcionářů za ty desetiletí či staletí, vlastně skoro nic nezměnilo. Naštěstí se nám v archivních materiálech dochovaly žaloby, protesty a vyjádření protistran, takže si můžeme alespoň udělat obrázek o situaci.

V samém závěru roku, 30. prosince 1924 se konala mimořádná valná hromada, jejíž jednání

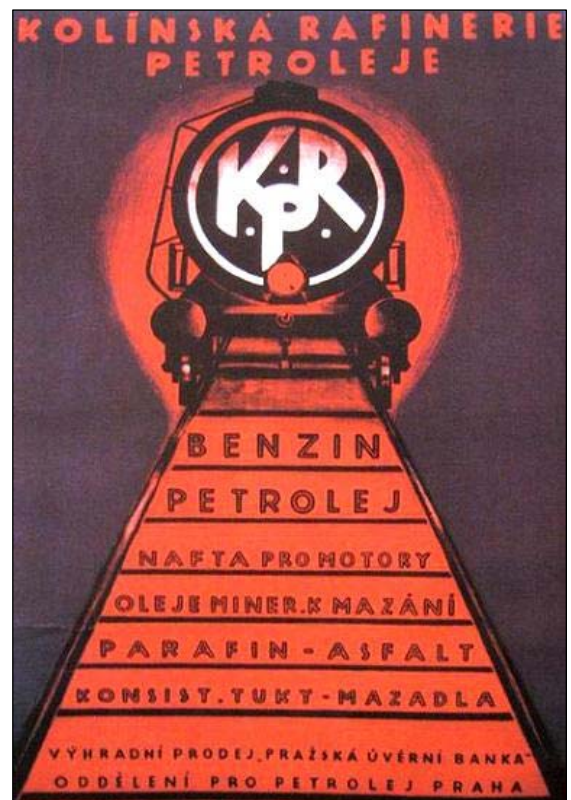
bylo svoláno na základě rozhodnutí ministerstva vnitra, kterým byla zrušena valná hromada z 30. června 1924 a jednalo se o hromadu náhradní. Ta přestože byla mimořádnou, byla označena v zápise za 21. řádnou. Na konání červnové valné hromady vznesl akcionář František Hamáček protest o průběhu hromady a po projednání byla uvedena hromada zrušena a nařizeno konání opakované. Důvodem byla určitá formální pochybení vedoucí k rozhodnutí o neplatnosti. Na základě těchto dvou valných hromad byla svolána na 19. února 1925 mimořádná valná hromada na základě žádosti Hamáčka, ale veškeré jeho návrhy podle navrženého programu byly většinou zamítnuty a v zápise byla zmínka, že si akcionář vyhrazuje právo k podání protestu. To sice v únoru neučinil, ale na 30. října 1925 byla svolána 22. řádná valná hromada, proti níž František Hamáček podal k obchodnímu soudu v Praze 28. listopadu 1925 opět další a tentokrát 16 stránek dlouhý protest, kde sepsal všechny své výhrady. Kdo byl onen Hamáček?

V podkladech se bohužel neuvádí nic přesnějšího k jeho osobě, ale byl to velmi bohatý člověk, který investoval právě do akcií petrolejky. Bydlel na Novém Městě v Petřské ulici č.p. 1134. Jeho jméno se neobjevuje v předválečných podkladech a tedy zřejmě získal akcie až pozdějšími nákupy, tedy po roce 1918, kdy však cena akcií byla nejvyšší v historii. Z podkladů je patrné, že na valných hromadách vystupoval s balíkem několika tisíc akcií (ve valné hromadě 30. října 1925 měl 4.318 akcií) což představovalo 28,78% podílu na kapitálu firmy a jak sám uváděl často v materiálech, investoval značné jmění své i své rodiny právě do těchto akcií. Vezmeme-li v úvahu průměrnou hodnotu akcií v letech 1919-1921, znamenalo by to, že investoval nejméně 8 milionů korun a víme, že to byl právě on kdo kupoval akcie i při kurzu 4.500 Kč. Jen pro představu, průměrný plat v té době činil asi 600 Kč měsíčně. Hamáček se od chvíle kdy začal nabývat své podíly snažil získat křeslo ve správní radě. Firma byla ovládána Pražskou úvěrní bankou a té se nijak nechtělo uvolnit místo ve správní radě pro člověka, který neustále proti němu protestuje, byť obvykle několika menším akcionářům, mající určitý podíl účast umožnila.

Hamáček na červnové valné hromadě napadl otevřeně přítomné členy správní rady i zástupce banky, že oněmi zprávami v tisku o zastavení provozu petrolejky a následnými zprávami působily velmi negativně na kurz akcií, čímž udělaly z akcií papíry spekuláční a to je z jeho pohledu nezodpovědné. Správní rada naopak kontrovala výtkou, že to byl on, kdo nezodpovědně vytvořil z akcií spekuláční kusy, když hnal svými nákupy kurz za každou cenu nahoru bez ohledu na pravý stav věci a tak dnes papíry pozbyly jeho vinou hodnoty což dopadlo na všechny akcionáře i banku. Hlavní debata, jistě tehdy patřičně hlučná a vzrušená, se vedla okolo poskytnutí státních záruk, placení záloh a daní a nakonec bylo přijato usnesení uhradit provizorně předepsanou dávku z majetku ve výši 462.952 Kč z mimořádného rezervního fondu. Víc valná hromada vlastně neprojednala. Předložené bilance za roky 1920-1924 vlastně nebyly vůbec projednány protože emoce ovládly jednání. Ze zápisu však vyplývá, že Hamáček nevznesl výraznější protesty a dalo by se říci, že jeho protest byl nejspíš drobnou odvetou v rovině osobní.

Onen druhý rozsáhlejší protest z října 1925 si Hamáček předem připravil. Jeho stížnost proti platnosti valné hromady odůvodnil postupem většinového akcionáře tedy Pražské úvěrní banky a opatřeními při prezentaci akcionářů, kdy některé akcie banka údajně přihlašovala dodatečně a navíc prý nepřesně sepsala ty akcie, které patří bance a které případným zplnomocněným zástupcům a co znamenalo rozdíl v hlasování a v platnosti jednotlivých přijatých bodů. Na každou akcii podle stanov sice připadal jeden hlas, ale zplnomocnění zástupci mohli mít nanejvýše 20 hlasů i když zastupovali větší počet akcií, to se ale netýkalo akcionářů, kteří hlasovali sami za sebe. Podobná ustanovení si mohla do stanov doplnit podle zákona každá firma jak chtěla a taková omezení byla celkem obvyklá.

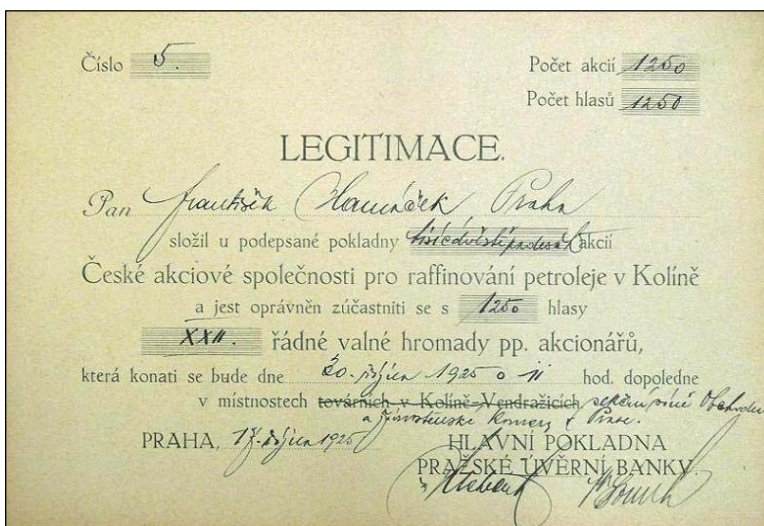
Zde by bylo dobré z příběhu odbočit a objasnit si tehdejší postup při konání valných hromad. V době kdy nebyly počítače a existovaly jen listinné akcie bylo složitější svolat valnou hromadu, zejména u firem kde byly vydány desetitisíce akcií. Každá firma musela svolat valnou hromadu jednou ročně a to v době nejpozději šesti měsíců od účetní závěrky. V případě Kolínské rafinerie byl hospodářský rok vždy od 1. května do 30. dubna a tak hromady byly obvykle v říjnu. Konání valné hromady se oznámilo v tisku, zpravila v úředním věstníku

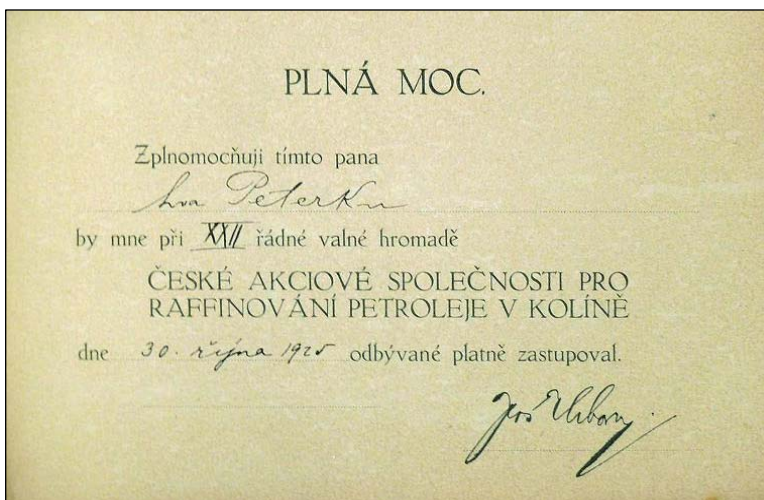
(Pražské noviny nebo Úřední list) a případně v místních novinách nebo odborném tisku a to 14 dní přede dnem konání valné hromady. Současně se konání hromady ohlásilo okresnímu hejtmánství, resp. policejnímu ředitelství v Praze. Důvod takového postupu vycházel ze starého rakouského zákoníku kdy se vlastně jednalo o sročení davu lidí a tedy podobně jako u demonstrací chtělo mít policejní ředitelství všude pořádek a o všem vědět. Nutno dodat, že v určitých případech mělo takové nařízení smysl, když známe případy vyvedení akcionářů ze sálu za asistence policie. Akcionáři, kteří se chtěli osobně účastnit hromady museli nejpozději šest dní před konáním složit své akcie na určené místo. Tím bylo u menších společností třeba sídlo firmy, zpravidla však banka, se kterou byla firma ve spojení. U větších firem to mohlo být i více bank. Obvykle byl předepsán též nejmenší počet akcií, které bylo třeba složit, protože u mnoha firem bylo ustanovení, že např. na 10 akcií připadá jeden hlas. Složením jen jedné akcie tedy nebylo možné hlasovat, stejně tak na 12 akcií připadl jen jeden hlas a na dvě zbylé akcie nepřipadal žádný. Ve stanovách jednotlivých podniků také bývalo zakotveno, že nad určitý počet akcií již nestoupá počet hlasů. Omezení mohlo vypadat např. tak, že na každých 10 akcií připadá jeden hlas, maximálně však 100 hlasů. Kdo měl tedy třeba 2.000 akcií měl stejně maximálně sto hlasů. U kolínské petrolejky připadal na jednu akcii jeden hlas a omezení pro akcionáře nebylo. Bylo ale pro zplnomocněné zástupce, kteří mohli mít maximálně 20 hlasů bez ohledu na počet zastupovaných akcií.

V předepsaném úložním místě byly akcie přepočítány a akcionářovi byla vydána legitimace, která ho opravňovala k hlasování. Na ní byl uveden počet akcií i hlasů. Akcionář mohl mít i více legitimací, podle toho kolikrát za určenou dobu složil akcie. Ti co měli akcie trvale deponovány v bankách mohly požádat o vydání legitimace na uložené akcie. Banky, které zpravidla konkrétní podnik ovládali nebo ho měly tzv. v gesci zpravidla neměly samy majoritní podíl akcií, např. Živnostenská banka vlastnila asi jen třetinu akcií ČKD, ale tyto banky měly po dohodě s jinými akcionáři právo je zastupovat na akcie, jenž měli tiito akcionáři u banky uložené a ta jen využila jejich hlasovací právo. Všechny akcie byly do skončení valné hromady deponovány a nebylo možné s nimi nakládat, ale s ostatními akciemi, které nebyly přihlášeny k hlasování na valné hromadě ano. Nebylo tak třeba jako dnes pozastavovat obchodování v den valné hromady jako dnes. Na druhou stranu, ti co se řádně a včas nezaregistrovali nemohli se valné hromady účastnit. Jednotlivé legitimace byly evidovány do seznamů, které byly na valné hromadě jako prezenční listiny. Obvykle ten kdo se zaregistroval také na hromadu přišel. Správní rada tedy věděla před konáním hromady kdo přijde a zda bude dostatečný počet hlasů k projednání programu.

Stanovy petrolejky, jak bylo právě řečeno, obsahovaly omezení pro zastupující akcionáře a tak Pražská úvěrní banka za sebe posílala své lidi, ale ti vystupovali jako by akcie vlastnili sami. Akcionářem tak byl např. Leo Peterka, předseda správní rady banky nebo její člen JUDr. Antonín Schauer či ředitel banky František Chytil. Banka menší počet akcií připisovala i nižším úředníkům, aby nebyly velké bloky akcií v jedněch rukách a vznikl dojem mnoha drobných akcionářů. A právě těchto praktik využil Hamáček pro své protesty jako hlavní argument. Poukazoval na to, že pokud se hlasuje a někdo je zástupcem a nikoli přímým akcionářem, je poměr hlasů zákonitě jiný, zejména ve vztahu k omezení dvaceti hlasů u zástupců. Svůj plán začal tak, že nejprve rozdělil svůj paket akcií a přihlásil je nadvakrát. Druhé přihlášení však udělal těsně před uplynutím lhůty pro přihlášení, kdy chtěl mít jistotu, že bude posledním v seznamu a následně chtěl, aby mu byl vydán opis seznam účastníků. Jako akcionář měl právo na veškeré listiny související s přípravou valné hromady a tedy i na seznam. To mu v bance poměrně neochotně a po téměř hodině čekání vydaly. Jenže v den konání valné hromady zjistil kontrolou, že na finálním seznamu není on jako poslední, ale za ním jsou dopsáni ještě další akcionáři, kteří údajně přihlásili své akcie. V odvolání, které správní rada i banka podaly se píše, že tento rozdíl vznikl tím, že složení akcie mohlo být jak v centrále Pražské úvěrní banky, tak na pobočce v Kolíně a že v době, kdy panu Hamáčkovi vydaly seznam nebyly do něj zapracováni akcionáři odjinud. Zkrátka vznikly určité zmatky a každá strana tvrdila něco jiného. Hamáček, že prý banka dodatečně přihlásila další akcionáře, aby měla převahu, ta kontrovala, že seznam mu vlastně vydala neoficiálně, že nebyl úplný a že takový postup je obvyklým obchodním postupem i v jiných bankách. Navíc se ukázalo, že existuje více seznamů, každý je trochu odlišný a součty nejsou tak úplně přesné. Hamáček pak ve svém mnohastránském rozboru vypočítával různé akcie a jejich majitele, stejně tak zda byli akcionáři nebo jen zplnomocníky a také se pustil do rozboru obchodních bilancí továrny. Po několika týdenním rozhodování soudem, ten uznal, že valná hromada se musí svolat pro uvedené chyby znova, ale prakticky šlo jen o formální pochybení a nedostatky, nicméně soud banku upozornil, že podobné praktiky se mu nelíbí. Nicméně soud se banky zastal, neboť podle zákona a stanov je finální

První z legitimací Františka Hamáčka na 22. řádnou valnou hromadu 30.10.1925

Rubová strana legitimace obsahovala plnou moc, zde pro Lva Peterku za jiného akcionáře z uložených akcií u Pražské úvěrní banky (oba dokumenty SOA Praha)

seznam akcionářů k nahlédnutí v sídle společnosti a nikoli v bance a tedy pokud mu banka seznam vydala, nemusel ten být autorizovaným. Hamáček byl sice v domě kde firma sídlila, tedy v paláci Pražské úvěrní banky, ale byl v bance a nikoli v kanceláři kde firma sídlila (o dvě patra výše) a tak byl jeho protest zamítnut. Náhradní valná hromada byla svolána již řádně na onoho 30. prosince, přesto i na ní Hamáček opět protestoval, vznášel námítky a napadal slovně funkcionáře.

Banka totiž do jedno z návrhů na nové členy správní rady navrhla i Hamáčka. Banka se rozhodla mu ono kdysi žádané křeslo dát, snad aby jej umlčela a on se stáhl z opozice. Jenže Hamáček obrátil a sdělil, že bude-li i přes svůj odpor zvolen nehodlá se funkce ujmout a odmítá jí. Vyjádřil se dokonce tak, že se nechce stát zajatcem, když podnik sestavuje v bilancích milionové ztráty. On prý chtěl do správní rady mnohem dříve, ale pánové mu usilovně bránili.

rok	příjmy	výdaje	ztráta
1921	72 336 695,95	76 359 628,37	-4 022 932,42
1922	54 904 746,13	68 469 868,03	-13 565 121,90
1923	27 759 716,59	33 062 838,25	-5 303 121,66
1924	22 896 151,25	24 639 033,84	-1 742 882,59
	177 897 309,92	202 531 368,49	-24 634 058,57

Ony ztrátové bilance, které podnik sestavil byly opravdu poněkud zvláštní. Přestože se jednalo o valnou hromadu konanou v roce 1925, byly předloženy bilance za léta 1920-1924 jen prozatímní. Důvodem byl onen spor mezi petrolejkou a státem o poskytnutí státní záruky ve výši 26.811.988,56 Kč za vzniklé ztráty. Vzhledem k tomu, že stát nechtěl záruky vůbec uznat nebyly prý z toho důvodu bilance sestaveny jako závěrečné, ale jen jako předběžné.

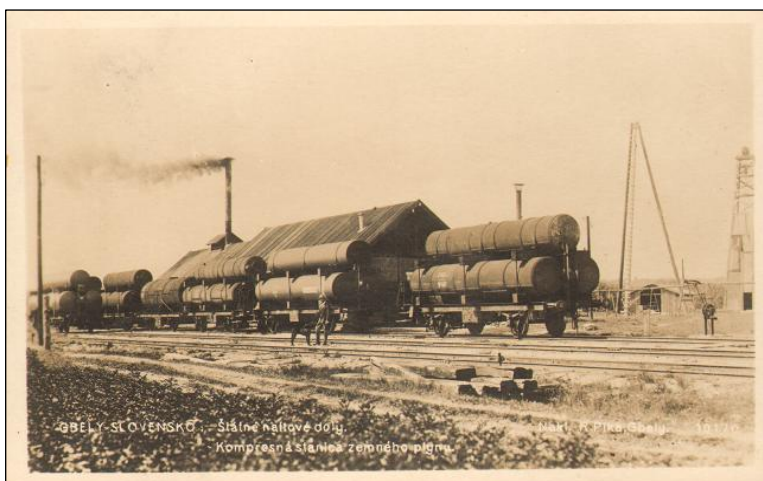
Z předložených čísel vyplývá, že na celkovou záruku stát poskytl zálohu 11.347.130 Kč a továrna měla ještě v držení směny se státní zárukou ve výši 6.750.090 Kč, ale o rozdílu a příslušenství se stále jednalo. Přestože podnik stále vyráběl a prodával produkty, hospodaření bylo vysoce ztrátové a tak koncem roku 1924 byl provoz továrny de facto zastaven. Firma už neměla kapitál na svůj další provoz a banka další úvěr nechtěla připustit. Není příliš divu, pokud se podíváme na dosažené hospodářské výsledky.

Petrolejka měla v majetku kromě několika pohledávek a továrny samé ještě dopravní prostředky, většinou železniční vozy v účetní hodnotě 1.880.714,53 Kč a pozemek v Praze-Vysočanech v hodnotě 3.377.493 Kč, který byl původně určen pro firmu „Pragolea“, pražská prodejní společnost olejů, tuků a lučebnin spol. s. r. o. v Praze na níž byla firma zúčastněna 40% podílem v hodnotě 80.000 Kč, zbylých 60% ovládala Pražská úvěrní banka. Tato společnost měla vybudovat plnicí a ukládací stanici ve Vysočanech pro zásobování Prahy a okolí. Kromě toho vlastnila petrolejka ještě naftová pole v Mistříně u Kyjova v hodnotě 2.327.614 Kč. Tato naftová pole, byla několik let opuštěná pro nákladnost vrtů, však také do vrtby investovala firma přes 5 milionů korun. Aby toho ale nebylo málo, byl národním shromážděním přijat zákon č. 303/1924 Sb., kterým se vyhledávání a průzkum ložisek nerostů a těžení živic, tedy i nafty podřizoval obecnímu zákonu hornímu. Tento zákon vstoupil v platnost 29. prosince 1924 a znamenal pro firmu další náklady neboť se podle horního zákona musela věnovat i uzavřeným vrtům a obnovit na nich práce jinak by o vrt mohla přijít.

Vraťme se ještě do října 1925, kdy valná hromada projednávala ještě dva důležité body. Prvním bodem byl návrh na snížení základního kapitálu ze tří milionů na 1.500.000 Kč odkolkováním hodnoty všech akcií na polovinu. Tento návrh byl sice většinou zamítnut, takže ke snížení nedošlo, můžeme ale usuzovat, že onen Hamáčekův podaný protest byl i důsledkem tohoto návrhu, protože by bránil obrovské ztrátě na své promarněné investici. Přitom ještě v tomto období stále skupoval akcie a v určitém okamžiku prý získal i většinu v podniku přestože byl i od přátel varován. Zápisy s prezenční listinou jeho údajnou většinu nedokládají, to ale neznamená, že se Hamáčekovi nepodařilo získat na svou stranu i některé menší akcionáře. Podle pramenů prý byla na jeho popud zvolena revizní komise, která měla přezkoumat předložené bilance. Hamáček stále pokračoval ve sbírání materiálů proti Pražské úvěrní bance, ale ani jeho právníci nedokázali z podkladů vykonstruovat cokoli k žalobě. Revizní zpráva byla předložena ve valné hromadě 20. dubna 1927 a ve zprávě byla ostře kritizována nejen banka, ale správní rada a vlastně každý kdo mě s podnikem co do činění. Výsledkem bylo okamžité vypovězení úvěru rafinerii ze strany Pražské úvěrní banky ve výši 9.800.000 Kč, která požadovala okamžité splacení. Takovou ránu by podnik nepřežil a tak muselo dojít k dohodě. Svolaná mimořádná valná hromada nakonec našla kompromisní řešení, které přijaly téměř všichni. Jen dva akcionáři opět podali protest. Ten však v soudních spisech není doložen. Výsledně bylo obnovení podmínek pro další úvěrování podniku po dobu pronájmu rafinerie. Ze zápisů následných valných hrad se jméno akcionáře Hamáčka vytratilo a nelze posoudit zda již přestal docházet na valné hromady nebo své akcie prodal někomu jinému, každopádně zcela jistě přišel o značné jmění ne-li dokonce o vše.

Tím druhým projednávaným bodem byla zpráva o činnosti firmy za období 1924-1925. Ve zprávě se uvádí, že již skončila ostrá konkurenční soutěž mezi jednotlivými rafineriemi a že došlo k dohodě sedmi domácích rafinerií na jejímž základě byla zřízena společná prodejní kancelář – tedy kartel. S ostatními mimo kartel stojícími rafineriemi však konkurenční zápas pokračoval a to včetně velkých dovozních firem. Také bylo konstatováno, že se v roce 1924 zlepšily odbytové podmínky a ceny ropy se na světovém trhu ustálily. Kromě stále nedořešené otázky státní záruky tu vznikla nová daňová povinnost. Stát vyměřil k úhradě válečnou daň ve výši 1.931.762,40 Kč a dávku z majetku 833.478 Kč.

To vše byly nesmírně zásadní a důležité věci, přesto ta nejdůležitější byla v oné zprávě zmíněna jakoby na okraj a jen v několika větách: „V měsíci březnu a dubnu 1925 nastal bohužel odraz a zvlášť nepříjemně bylo pocítováti váznutí odbytu strojních olejů. Vzhledem k nepříznivému výsledku finančnímu posledního roku obchodního i let dřívějších rozhodla se správní rada tovární závod pronajmouti a byla s firmou Vacuum Oil Company a.s. Praha sepsána pachtovní smlouva ze dne 1. července 1925 na dobu tří roků. Dále byla této firmě povolena opce na prodloužení pachtovní smlouvy o další tři roky

T4595 – Kompresní stanice zemního plynu v naftových dolech ve Gbelích, 1926

Dobová cisterna Kolínské rafinerie petroleje s firemními znaky >

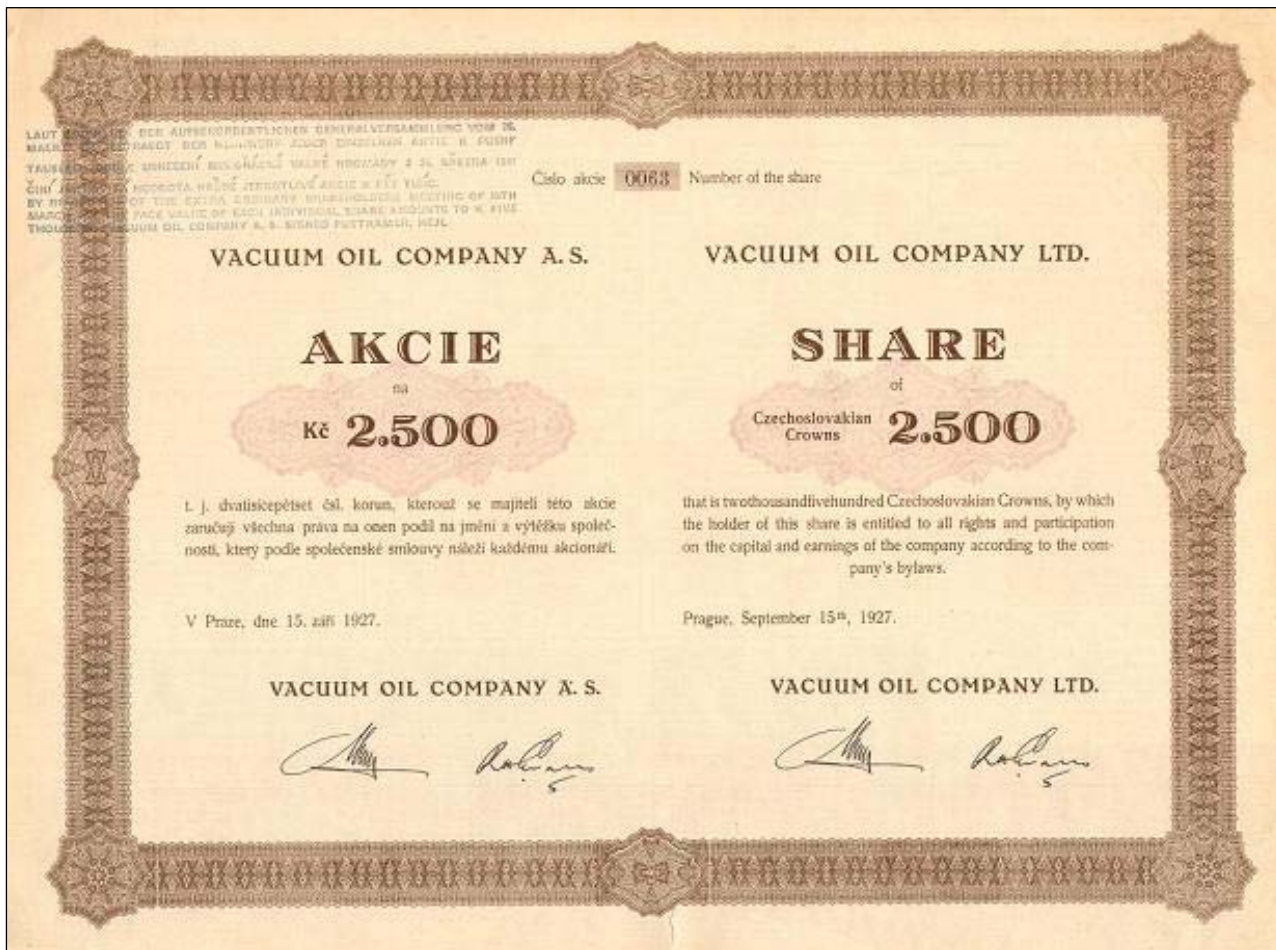
a zároveň opce na koupi rafinerie během pachtovní doby. Konečně byly společnosti Vacuum Oil Company odprodány rozličné dopravní prostředky“. Těchto pár vět bylo nesmírně zásadních. Předně za ony prodané dopravní prostředky za sjednanou cenu 3.000.000 Kč uhradila firma vyměřené daně a aniž by to v tu chvíli tušila, pronájem továrny prakticky ukončila svoji činnost. Nájemné bylo sjednáno ve výši 1.000.000 Kč ročně. Smlouva o pronájmu byla prodloužena na jaře 1928 na dobu do 31. července 1931. Také první věta ve zprávě o vážnutí prodeje strojních olejů je velmi důležitá. Vacuum Oil hledala již několik let možnost získat rafinerii na území Československa protože všechny své produkty doposud jen dovážela ze svých rafinérií z Polska nebo Maďarska a platila vysoká cla. Od roku 1922 se vědělo o finančních potížích petrolejky a zejména soudní spor akcionářů nemohl uniknout pozornosti. Vacuum Oil věděla, že se něco děje uvnitř firmy a tak pomohla. Jak si vzpomenete, Vacuum Oil Company vznikla především jako firma produkující motorové a strojní oleje a tak aniž by si to možná správní rada petrolejky uvědomila, ono vážnutí odbytu strojních olejů na začátku roku 1925 byla výsledkem nátlaku Američanů, když sjednávali pronájem továrny. Výsledek se evidentně dostavil. Jakmile získali závod od pronájmu, získali též podíl petrolejky na kartelu a s ním převzali 8,35% podíl na trhu, který přidali k tomu svému. Až překvapivě, necelý rok po podpisu nájemní smlouvy na rafinerii, doplatil stát po letech tahanic náhradu ve výši 19.000.000 Kč, přestože se k tomu předtím neměl. Můžeme jen spekulovat zda v tom měli Američané prsty, když po celé roky usilovaly o jakoukoli rafinerii v ČSR. Možná to byla jen náhoda, jakých se stává plno. Kdo ví.

Smrt České akciové společnosti pro rafinování petroleje v Kolíně byla již celkem rychlá. Po pronajmutí továrny oznámila firma 22. června 1927 pražskému magistrátu, že se vzdává provozování obchodu benzinem a petrolejem, ale živnostenská oprávnění, že si prozatím ponechává. Zřejmě pro případ kdyby se k živnosti chtěla ještě v budoucnu vrátit. Američané využili svého předkupního práva na továrnu a valná hromada 26. února 1929 tento prodej schválila za cenu 400.000 \$, což bylo podepsáno smluvně 11. července 1929. V původní nájemní smlouvě byla sjednána prodejní cena 500.000 \$, ale pro špatný stav rafinerie a nižší reálnou kapacitu byla cena po dohodě snížena. Obchodování s akciemi ustalo v polovině roku 1929 a v roce 1930 se zcela zastavilo. Hospodaření bylo i po prodeji rafinerie každým rokem ztrátové a činnost firmy se omezila na vrtání ropy na Moravě, kde dosáhly vrty hloubky až 1.250 metrů, ovšem snaha se minula účinkem a ropa se neobjevila. Proto byl celý podnik zastaven a zařízení rozprodáno. Valná hromada konaná 13. října 1930 rozhodla o vstupu do likvidace s bilancí k 30. dubnu 1930 s celkovou ztrátou 14.718.896,64 Kč. Po vyřešení a doplacení státní záruky vznikly ještě různé daňové výměry, které bránily ukončení likvidace firmy. Kromě to se objevil spor s Ministerstvem národní obrany v záležitosti pohledávky bývalého ministerstva války ve Vídni, která při dělení monarchie připadla Praze. Tehdy Vídeň dodala ropu a odebrala výrobky s tím, že rafinerie měla vrátit přeplatek zálohy. Ta vrácení zastavila neboť během války přišla zabavením armády o 16 vagonů, které se nenašly a nebyly ani po skončení války vráceny. Nakonec 33. valná hromada 24. listopadu 1936 za účasti 14 akcionářů s 5.910 akciemi přijala závěrečnou zprávu o likvidaci. Ztráty se podařilo odprodejem zbylého majetku, odpuštěním části daní a různými rekursy zlikvidovat a akcionářům zůstal likvidační zůstatek ve výši 300.000 Kč, tedy na jednu akcii připadlo 20 Kč. Daňová správa však stále nechtěla vydat souhlas s ukončením likvidace. Teprve 29. srpna 1938 byl výmaz firmy proveden.

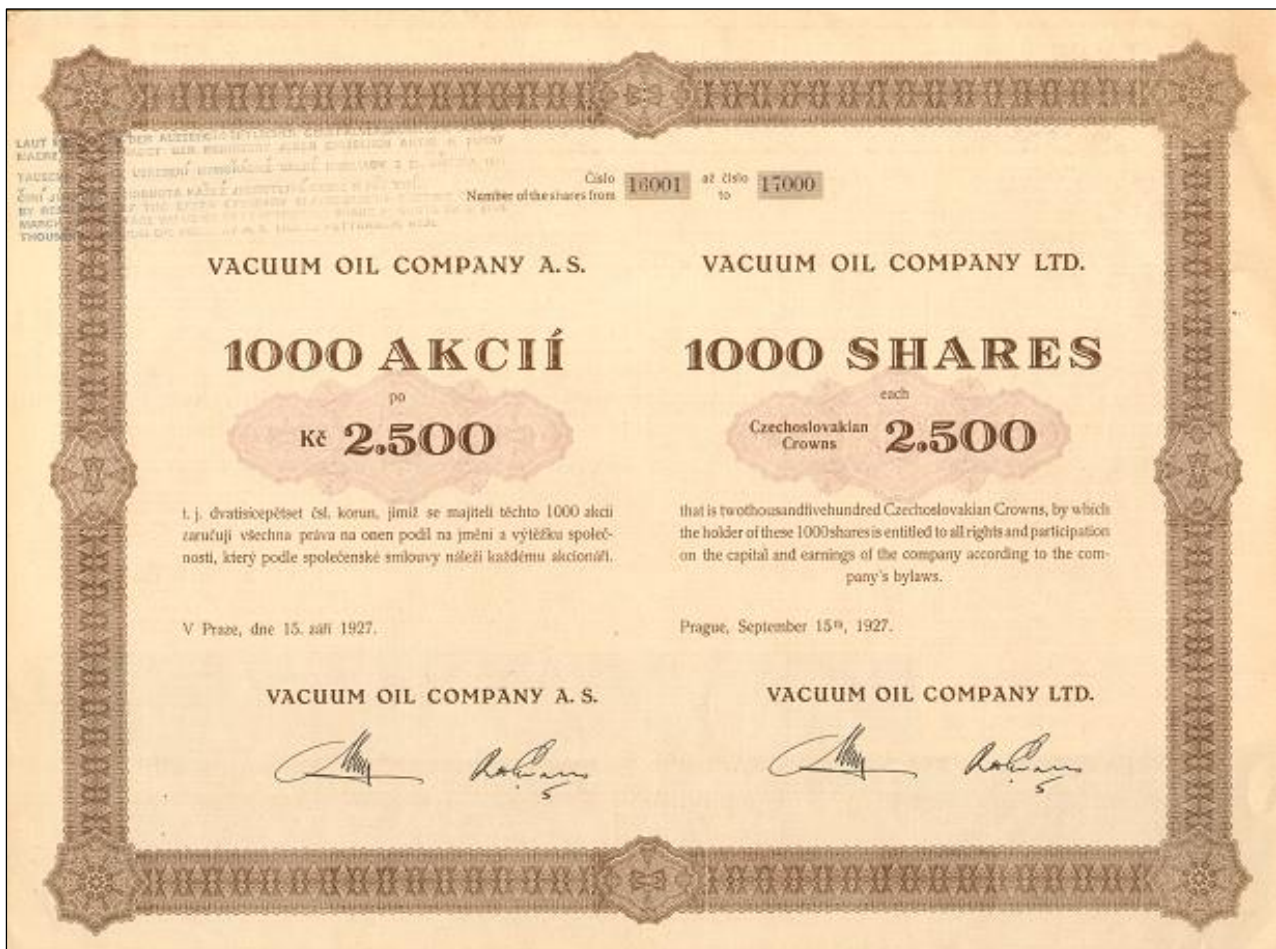
Vacuum Oil Company a.s. v Praze koupila za 400.000 \$ (asi 14 milionů Kč) kolínskou rafinerii po dlouhých letech kdy o ni usilovala. Poslední zmínka o firmě byla v roce 1914 kdy získala státní pozemky v Halíči. Po rozpadu monarchie musela pro domácí obchody založit v každém státě samostatnou společnost. Tak vznikla Vacuum Oil v Polsku, Rakousku, Jugoslávii a v Československu. V Praze byla založena 25. října 1920 s kapitálem 2.000.000 Kč rozděleným na 500 akcií po 4.000 Kč a z počátku sídlila v kanceláři v Myslíkově ulici 31. Formálně vlastnila Vacuum Oil New York 497 kusů, zbylé tři kusy byly připsány třem zástupcům firmy, ale všechny byly uloženy u National City Bank v New Yorku. Držení takového balíku jednotlivých akcií se ukázalo zbytečným (tak jako v roce 1905 v Budapešti) a proto valná hromada 5. září 1922 schválila vydání také hromadných akcií v násobcích po 5-ti a 100 akciích. Ze zpráv o hospodaření je stejně jako u kolínské rafinerie konstatován problém na trhu, navíc podtržený kursovými rozdíly koruny a je citována krize i omezení výroby v ČSR. Proto také byla firma v prvních letech ve ztrátě 15.308.282,12 Kč. Firma také budovala svoji obchodní síť a kupovala pozemky např. v Košicích, Brně a Mělníku. Od roku 1926 měla svoji pobočku v Brně a Bratislavě. Také v Praze si našla větší prostory a přesídlila jen pár metrů do Spálené ulice č.p.83. Od roku 1925 kdy došlo k pronájmu rafinerie v Kolíně se hospodářské výsledky začaly zlepšovat, za rok 1926 již bylo dosaženo zisku 6.250.632,15 Kč. Od roku 1927 začíná firma budoval i benzinová čerpadla kdy jich měla prvních patnáct. Šestá řádná valná hromada konaná dne 15. září 1927 rozhodla o výměně stávajících akcií za 800 kusů po 2.500 Kč a současně o zvýšení kapitálu na 60.000.000 Kč vydáním 23.200 nových akcií po 2.500 Kč. V praxi to znamenalo, že všechny dosavadní akcie byly vyměněny za nově vytištěné kusy vydané v číslech 1-24.000. Rovněž byla přijata změna stanov umožňující vydání násobků akcií po 5, 10, 50 a 1.000 akciích. Zvýšení kapitálu bylo nezbytné k provedení nutných investic do provozu rafinerie. Většinu prostředků měla firma od mateřské společnosti formou půjčky. Z bilance k 31. prosinci 1926 vyplývá, že závazky vůči věřitelům dosáhly do výše 94.949.583,57 Kč. Naproti tomu firma vedla pohledávky ve výši 23,5 milionů Kč a investice ve výši 33.301.092,23 Kč. Za zmínku ještě stojí, že Vacuum Oil Company New York bylo při upsání všech nových akcií připočteno emisní ážio ve výši 15,27%, takže za zvýšení kapitálu zaplatila do Prahy 66.857.649,57 Kč a to dne 24. září 1928.

Od okamžiku zakoupení rafinerie se zvýšily veškeré investice do rafinerie. Vzhledem k tomu, že bylo rozhodnuto o zpracovávání jiných rop, zejména z Kolumbie a Venezuely muselo být zařízení rafinerie upraveno pro tyto druhy. Byla postavena věžová konstrukce trubkové destilace tzv. pipestill vysoká 34 metrů, která byla první svého druhu v ČSR. Původní výrobní program výroby petroleje, technického benzínu, parafínu a asfaltu se rozšířil o benzin a naftu a také mazací oleje. Za rok 1931 dosáhla firma skoro 7 milionů čistého zisku a vyplatila první dividendy ve výši 8%. Celkové investice jak do rafinerie tak do sítě

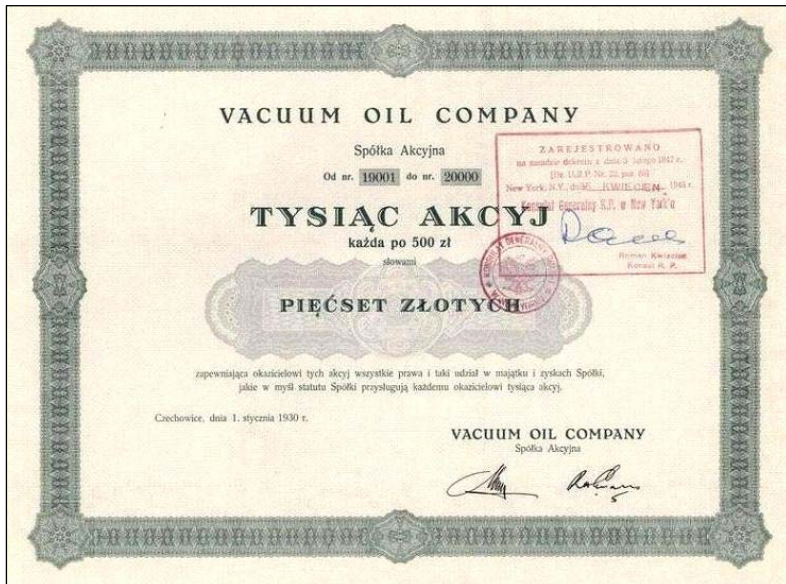

A0456 – Akcie Vacuum Oil Company a.s. vydaná 15. 9. 1927 na 2.500 Kč, tiskárna neuvedena

A0457 – 1.000 akcií Vacuum Oil Company a.s. vydaná 15. 9. 1927, jde o nejvyšší nominál, kterých bylo vydáno nejvýše 20 kusů

< Akcie polské Vacuum Oil Company, emise 1.1.1930 zajímavostí je shodná grafická podoba, jen u české akcie je i anglický text, kdežto zde je pouze polština

čerpacích stanic uvádí bilance k 31. prosinci 1931 částkou 107.768.678,17 Kč. V roce 1929 odkoupila Vacuum Oil od Banky československých legií majoritní podíl ve společnosti „Naftaspol“, akc. spol. pro obchod minerálními oleji, s kapitálem 6.000.000 Kč. Naftaspol měl svoji síť 300 čerpacích stanic o které se rozšířila prodejní síť výrobků Vacuum Oil, tedy obchodně, protože Naftaspolu zůstaly v majetku a ten navenek vystupoval samostatně. V roce 1935 se rozrostla síť jeho stanic na 700 čerpadel.

Z původně nejmenší rafinerie se stal závod v Kolíně nejmodernějším podnikem v Československu, který také výrazně zvýšil své kapacity a patřil před rokem 1939 k největším u nás.

V roce 1931 došlo v USA k fúzi léta si konkurujících firem Standard Oil a Vacuum Oil pod jménem Socony-Vacuum Oil Company, Inc.

čímž vznikla třetí největší firma na světě. V jednotlivých státech kde si společnosti konkurovali začalo docházet ke spojování firem obou gigantů a i v Československu byly zájmy propojeny, byť jen obchodně, k přímé fúzi prodejních společností u nás nedošlo.

Od roku 1932 museli podle zákona všichni výrobci motorových paliv povinně míchat benzin s lihem, což se v odbytu čistého benzínu znatelně projevilo. Propad se dotkl zejména distribučních společností. Od roku 1934 byly získávány dodávky rumunské ropy z vrtů vlastněné rumunskou Vacuum Oil Company. Po navázání obchodních styků se Sovětským svazem v roce 1935 byla dovážena také ropa z Baku. Produkce v jednotlivých letech stoupala a v roce 1939 dosáhla 100.000 tun zpracované ropy.

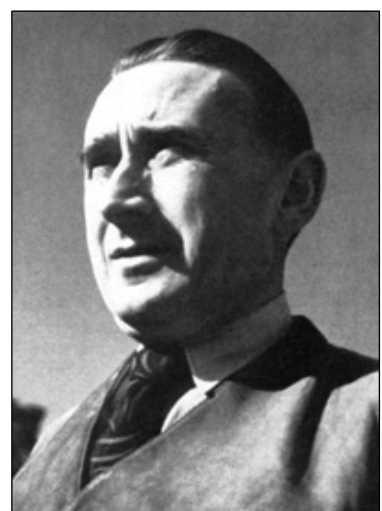
Tak významná firma musela mít také správné kontakty a proto byl na jednání správní rady dne 7. prosince 1933 přijat za jejího člena JUDr. Ladislav Feierabend, vrchní ředitel Kooperativy, předseda Československé obilní společnosti a místopředseda Exportního ústavu. Ve funkci byl až do konce roku 1938 kdy se ve druhé vládě Jana Szyrového stal 4. října 1938 ministrem zemědělství a na svá místa ve všech správních radách musel abdikovat.

Firma vybuodovala do začátku roku 1939 rozsáhlou síť celkem 1.490 čerpacích stanic. Jen na území tzv. Velké Prahy jich bylo 61, v Čechách 929, na Moravě a ve Slezsku 310 a 190 na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Řada z nich byla jen stojany na ulici před domy a drogeriemi, ale některé byly opravdu již téměř klasickými stanicemi s více stojany. K tomu ještě připočítejme oněch 700 stanic, které patřily spřízněnému Naftaspolu a dojdeme jednoznačně k tomu, že celá síť čerpadel byla tou největší v Československu.

< čerpací stanice VOC na náměstí v Jihlavě (výřez z exponátu T1088)

< benzinová cisterna na silničním voze

JUDr. Ladislav Feierabend (1891-1969)

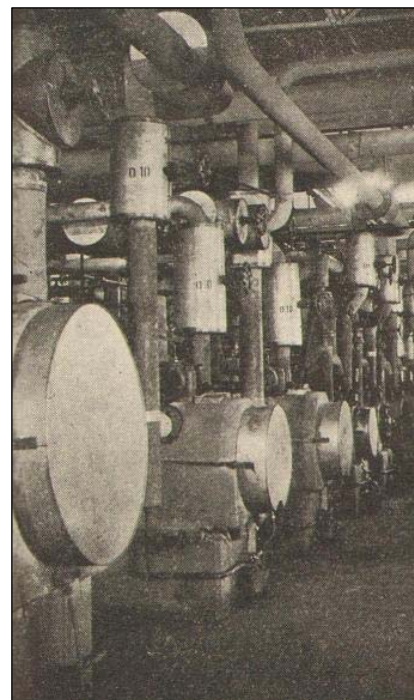
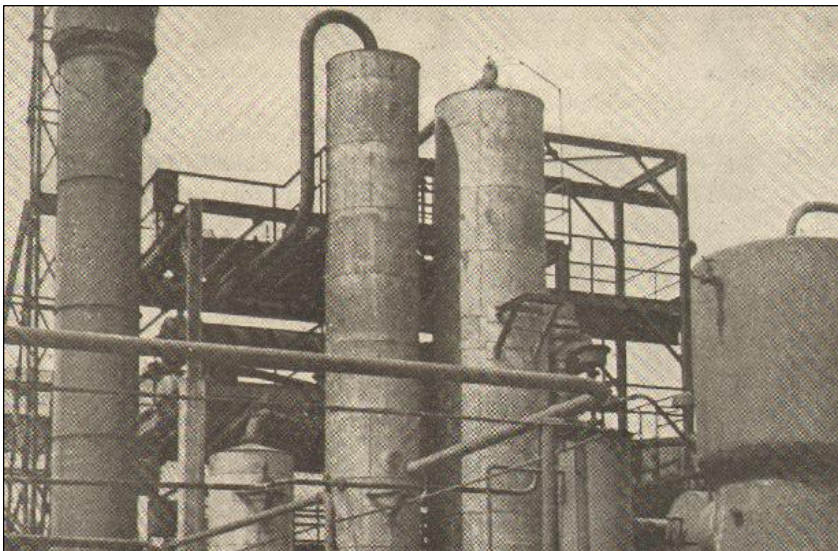
Trubková destilace pipestill vysoká 34 metrů >

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava zavedla německá správa přidělový systém, který měl vliv na prodejní síť. Např. Fantovy závody měly vymezen prodej pohonných hmot jen u 79 tankovacích míst, ale firma jich do té doby měla 857. Na ostatních benzinových stanicích musela firma svůj provoz ukončit. Podobné restriktce dopadly i na Vacuum Oil Company, ale přesná čísla neznám. Během druhé světové války došlo k zásadní změně v původu suroviny. Vypadly dodávky ze zámoří a SSSR a tak se kromě ropy z Německa a zabraného Polska zpracovávala o to víc ropa domácí, ale také kvalitní ropy rakouské např. tzv. matzenská a zistersdofská ropa těžená na Moravském poli.

V roce 1939 došlo ke změně uspořádání v rámci Německé říše. Česká Vacuum Oil byla obchodně začleněna pod větší Deutsche Vacuum Oil Company AG, která 26. června 1939 fúzovala do rakouské Vacuum Oil Company. Z názvu byl vypuštěn název „Deutsche“ a nové sídlo bylo přeneseno z Hamburku do Vídně. Česká společnost zůstala právně samostatnou a dále existovala. Valná hromada konaná 26. března 1941 zvýšila kapitál firmy na 120.000.000 K nakolkováním všech stávajících akcií z 2.500 Kč na 5.000 K. Zvýšení kapitálu souviselo s výrazným rozšiřováním továrny, ale vstupem USA do války se už nemohly podílet na řízení. Od 9. dubna 1942 byl do firmy dosazen správce nepřátelského majetku a Američané tak ztratili kontrolu nad podnikem a do podniku se vlastně už nevrátili.

V Kolíně rostl počet zaměstnanců. V roce 1929 zde pracovalo 120 osob, ale v roce 1942 to bylo již 3.000 pracovníků. Zpracování ropy bylo pro válečný průmysl klíčový a proto se investovalo zejména do nových technologií. Za války zde byla zprovozněna unikátní jednotka pro selektivní rafinaci tzv. systém Duosol. Do té doby existovalo takové zařízení v celé Evropě jen v Brémách. Postavena byla tzv. rozpustidlová parafínka, kontaktní rafinace absorpční hlinkou a tzv. tukárna pro výrobu mazacích olejů, zejména pro letecký průmysl. Rafinerie pochopitelně dodávala palivo i maziva pro německou armádu po celou dobu války a to až do roku 1944 kdy byl závod poprvé bombardován. První nálet proběhl 24. srpna 1944, druhý nálet 28. prosince 1944. Při třetím nejničivějším náletu 15. března 1945 dopadlo na továrnu 326 pum, které zničily přibližně 60% závodu a zahynuly tři zaměstnanci. Rafinerie pak mohla vyrábět jen tuky a to ještě v omezeném provozu.

Hned v květnových dnech podnik převzal závodní výbor a následně národní správa a během tří měsíců byly odklizeny trosky a znovu obnovena výroba. Na základě dekretů prezidenta republiky o znárodnění klíčového průmyslu byla firma znárodněna a její majetková podstata začleněna od 1. ledna 1946 do nově vzniklé Rafinerie minerálních olejů, národní podnik, který převzal rafinerie Kolín, Pardubice a Ostrava-Přívov a 7 obchodních firem. Moravské vrty přešly do Československých naftových závodů, n.p. Závod v Kolíně prošel nákladnou rekonstrukcí za 130 milionů Kčs a už koncem roku 1947 se podařilo dosáhnout předválečného objemu výroby. Po únoru 1948 byly k závodu přičleněno dvacet menších znárodněných firem. To se postupně specializovalo na výrobu mazacích olejů značky Mogul a dalších maziv. Do roku 1958 patřila rafinerie pod Sdružení rafinerií Praha a v dalších letech byl přiřazován pod rozličné podniky a ředitelství a 16. prosince 1965 byla zřízena Kolínská rafinerie minerálních olejů, národní podnik, pro který se vžil zkrácený název KORAMO. O rok předtím byla rafinerie napojena na ropovod ze SSSR. Státní podnik Koramo byl zařazen do druhé vlny kupónové privatizace v roce 1994 a vzniklo z něj KORAMO, a.s., které

Unikátní záběry pořízené těště po spojeneckém náletu na kolínskou rafinerii 15. března 1945. Celkový pohled na závod a zničená nádrž.

C2357 – Zaměstnanecká akcie KORAMO, a.s. na 1.000 Kč emise 1.9.1995, tisk American Bank Note Company / Victoria Security Printing a.s.

existovalo do roku 2003 kdy došlo k fúzi s firmou PARAMO, a.s. které továrnu převzalo. Dnes je tedy rafinerie součástí firmy, se kterou si vlastně od počátku své existence v roce 1901 konkurovala.

Přestože podniky zařazené do kupónové privatizace měly všechny své akcie v zaknihované podobě, emise akcií, které nebyly obchodovány na burze mohly být vydány v listinné podobě. Jednalo se zejména o zaměstnanecké akcie, které mají svá omezení pro převod na jiné osoby. Společnost KORAMO, a.s. si tedy nechala v roce 1995 vytisknout emisi těchto akcií. Pro tisk byla zvolena technika ocelotisku, kombinovaného s ofsetovým tiskem. Ocelotiskový základ byl vytištěn v USA, ostatní tisk pak v Praze. Zaměstnanecké akcie, ale byly v roce 1998 zrušeny a nahrazeny běžnými zaknihovanými akciemi.

Znárodněním amerického majetku u nás v roce 1945 vznikla otázka náhrady. Ta nebyla do roku 1948 s USA vyřešena a po únorovém převratu byla jednání přerušena. Spojené státy reagovaly zablokováním jednání o měnovém zlatě. Tato situace se táhla až do 70. let, kdy byla jednání obnovena a v roce 1981 byly podepsány závěrečné dohody. V tom okamžiku byly vyřešeny náhrady za znárodnění amerického majetku, stejně jako došlo k uvolnění našeho měnového zlata.

Rudolf Píša

Použitá literatura z knihovny MCP:

Ročenky Industrie Compass a Financial Jahrbuch 1901-1944
 Josef Kašpar: Pražské burzovní papíry, roč. 1924-1932
 Historie a současnost podnikání na Kolínsku, 1999
 Kolín, město dobr obchodní a průmyslové tradice, 1947

Všecké exponáty pocházejí ze sbírek Muzea cenných papírů. Použity exponáty:
 A0076, A0902, A0456, A0457, C2357, R002, R293, T1088, T4594, T4595, AP0045
 Pohlednice Sendražice, letecký pohled 1925 a nálet 1945: Petr Adamec, Kolín
 Fotografie osobností: Wikipedie, internetová encyklopedie
 Legitimace a plná moc z valné hromady: SOA Praha, Fond KSO Praha, B XI 180

NADAČNÍ KONTO
369 000 369 / 2010
 Fio banka, a.s.

Muzeum cenných papírů, nadační fond, Pod Vílami 1038/13, 140 00 Praha 4 - Nusle, IČ 28 42 98 93, fond zapsán v nadačním rejstříku MS v Praze N697. Věstník je vydáván měsíčně jako zpravodaj o činnosti fondu a jeho sbírkách. Je šířen prostřednictvím webových stránek muzea za pomoci DAS MEDIA, a. s. Nevyžádané rukopisy se nevracejí. Šíření všech reprodukcí i textů bez dalšího souhlasu MCP je zakázáno a podléhá autorskému a reprodukčnímu právu.